

Caietale DE LA ARACI

22

Publicație semestrială de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

Anul XII, nr. 2(22), decembrie 2024

Redactor-șef: Luminița Cornea • Secretar de redacție: Nicolae Scurtu

Casa Memorială „Romulus Cioflec” din Araci, septembrie 2024

MOTTO:

„Nu, domnule Cioflec, dumneata nu trebuie să fii modest, pentru că modestia nu e o lipsă de îngâmfare, e numai o dovadă de subprețuire. Lumea se uită atât de des la ceea ce spune un om despre el însuși, domnule Cioflec. Lumea e atât de lesne convinsă când cineva afirmă că e extraordinar, încât discreția dumatăle va fi crezută lipsă de merit, delicatețea dumatăle va fi luată drept paloare.”

Lucia Demetrius despre Romulus Cioflec, în *Cuvântul nou*, Sfântu Gheorghe, an VI, nr. 960, 27 mai 1973, p. 2.

CUPRINS

Maria Vieru-Ișaeu • Basarabia anului 1917 în memorialistica ardeleanului Romulus Cioflec (Aprecieri și paralele în timp) • p. 2

Maria Monica Stoica • Călătoria, orizont al cunoașterii la Romulus Cioflec (XII) – Veneția • p. 4

Gabriel Dragnea • Romulus Cioflec și Panait Istrati între parantezele dreptății sociale: prietenie și adevăr • p. 6

Vasile Grigore • Un om pentru oameni – Virgil Cioflec • p. 9

Mihai Marinache • Virgil Cioflec se adresează ministrului Octavian Goga • p. 10

Luminița Cornea •

Femeile Cioflec • p. 12

Luminița Cornea • Gheorghe Cioflec – director „Credit Technic” București • p. 15

Luminița Cornea • Alexandru și Nina Axente – personalități ale satului Araci • p. 18

Carmen Mușat-Coman • Printre lacrimi călătoare • p. 20

Ion Onuc Nemeș • Cherindariu de părete, Pomnițarul • p. 21

Mihaela Malea Stroe • Anotimpurile copilăriei • p. 22
Ionel Simota • Athosul tămăduirii mele, Blestemat război, Eu cred că mama, Îngerii mi-au zis • p. 24

Adrian Munteanu •

Fereastra orbului • p. 25

Norbert Paganelli (Traducere în limba română de Denisa Crăciun) • Să reîncepem, Iarba ce se naște, A trecut prin sat • p. 26

Denisa Crăciun • peste munți • p. 27

Carmen Tania Grigore • confesiune, ambiental • p. 27

Gabriela Botici • Sonet CXXXVI, Sonet CXLII • p. 28

Cătălina Hasotti • Recunoașterea, Înainte de tăcere • p. 29

Cristina Vișan • Să vorbim, să scriem corect • p. 29

Activități de pedagogie la Casa memorială „Romulus Cioflec” • p. 31

BASARABIA ANULUI 1917 ÎN MEMORALISTICA ARDELEANULUI ROMULUS CIOFLEC (Aprecieri și paralele în timp)

În primul război mondial o seamă de români din Regatul Austro-Ungar și-au găsit adăpost în Rusia. Printre acești refugiați „fără destinație” se afla și arăceanul din județul Trei Scaune, Romulus Cioflec. După un timp petrecut la St. Petersburg dânsul a ajuns, în martie 1917, în capitala Basarabiei. Acolo i-a regăsit pe vechii săi prieteni Pantelimon Halippa și Nicolae Alexandri, cu care s-a cunoscut la Iași, în toamna anului 1909.

Revederea lui Romulus Cioflec cu Pantelimon Halippa și Nicolae Alexandri s-a produs într-un an de frământări revoluționare și naționale, când Basarabia avea mare nevoie de sprijinul românilor „de dincolo de brazdă”. Ardeleanul Cioflec a fost rugat să pună umărul la mișcarea națională a basarabenilor. Iată cum descrie dânsul momentul angajării sale la ziarul *Cuvânt moldovenesc*:

„– Rămâi la noi acum, nu-i așa?! – întrebă unul dintre prieteni, parcă aducându-și aminte de ceva, dar cu așa ton, încât singur răspunde la întrebare (mi se pare Pantelimon Nicolaici Halippa).

– Dacă trebuie...

– Acum ești dator! – porunci Nicolai Nicolaici Alexandri.

M-am supus bucuros și am intrat în lupta cu buchiile”.

Au urmat zile grele de muncă la ziarul *Cuvânt moldovenesc*, care devenise un fel de Comandament al mișcării naționale din Basarabia.

Romulus Cioflec a zăbovit câțiva ani în această provincie, desfășurând o admirabilă activitate de culturalizare și românizare a populației, redactând ziare, susținând prelegeri, profesând la liceu etc. Scriitorul s-a atașat mult de Basarabia și prin căsătoria cu Antonina (Antonia) Gavriliță, fiica avocatului Emanuil Gavriliță, directorul ziarului *Basarabia*, editat la Chișinău, între anii 1906-1907, publicație ce n-a plăcut autorităților țariste pentru caracterul său revoluționar și proromânesc.

În 1928, Romulus Cioflec a editat la București volumul memorialistic *Pe urmele Basarabiei...*

Note și impresii din revoluția rusească, din care am citat mai sus. În perioada post comunistă, volumul a devenit carte de căpătâi a cercetătorilor, în special a celor din Basarabia. Faptul se datorează editurii „Universitas” din Chișinău, care a găsit necesar să reediteze memoriile după căderea comunismului, în volumul: Leon Donici, *Revoluția rusă: Amintiri, schițe și impresii*; Romulus Cioflec, *Pe urmele Basarabiei... Note și impresii din revoluția rusească* (pag. 163-284), 1992.

Pe 18 noiembrie 2006 mi-a fost dat să particip la un simpozion cu totul deosebit. O idee strălucită, susținută de Ministerul Culturii din România, a făcut ca o casă țărănească dintr-o localitate rurală din Ardeal să devină loc de reuniuni științifice și culturale. Este vorba de *Casa Memorială „Romulus Cioflec”*, din satul Araci, comuna Vâlcele, județul Covasna, inaugurată pe 19 decembrie 1998, în prezența ex-ministrului culturii, Ion Caramitru.

În jurul mesei din cea mai spațioasă odaie (în Basarabia ea se numește „casa mare”; pe lângă alte destinații „casa mare” adună de zile mari numeroși oaspeți), s-a ținut simpozionul „Romulus Cioflec și memorialistica în literatura română”, organizat de Muzeul Carpaților Răsăriteni din orașul Sf. Gheorghe, și Societatea de Științe Filologice, Filiala Covasna. Echipa care s-a zbatut pentru izbânda acestei manifestări a fost condusă de doamnă Luminița Cornea, profesoară de limbă română la Liceul „Mihai Viteazul” din Sfântu Gheorghe.

Podul cu grinzi îmi amintea de casa bunelor din Chișinău, unde, de Paște și Crăciun, se reuneau numeroasele neamuri. Evocarea lui Romulus Cioflec a fost deosebit de caldă, poate și datorită faptului că la ea au participat „neamurile”, adică cercetătorii de peste Prut. Comunicările acestora au reprezentat un omagiu adus peste decenii ardeleanului Romulus Cioflec pentru activitatea sa apostolică din Basarabia.

Majoritatea participanților secțiunii „Romulus Cioflec, memorialist și activitatea în Basarabia” s-au referit la volumul *Pe urmele Basarabiei...: Note și impresii din revoluția rusească*. Apărut la zece ani de la Unirea Basarabiei cu Țara (București, editura „Cartea Românească”, 1928), interzis ulterior de regimurile comuniste din România și Republica Moldova, reeditat la Chișinău în 1992, cartea reprezintă un valoros document de epocă, ce contribuie la cunoașterea și rescrierea unui segment important din istoria Basarabiei și a României – anul de răscruce 1917.

Spre deosebire de unele lucrări de acest gen, adesea subiective și egocentriste, memoriile lui Romulus Cioflec sunt axate pe realitățile și personajele basarabene. Degeaba așteptăm de la autor să ne prezinte mai multe detalii din activitatea sa din Basarabia, deși ea a fost deosebit de intensă și valoroasă. Romulus Cioflec este mai degrabă un cronicar, un observator obiectiv, cumpătat și îngăduitor. Descoperim cu duiumul nume și schițe de portrete basarabene, un caleidoscop de acțiuni și sentimente contradictorii. Fiecare rând din carte este relevant. Evenimentele, imaginile, personajele sunt redată viu, colorat, ca într-un film documentar-artistic. Citești memoriile și te transpui în anul revoluționar 1917, caracterizat prin deșteptarea masivă a basarabenilor, participi emoțional la evenimentele de odioară – vezi, auzi, zâmbești, te bucuri, te întristezi, te uimești etc.

Romulus Cioflec vorbește în volumul său cu mult tact, bunăvoință și chiar umor despre neajunsurile basarabenilor, înțelegând că un secol de dominație țaristă, „creșterea vitregă ce le strecura împărăția” (pag. 222, ediția din 1992), nu a putut să nu lase amprente în comportamentul și mentalitatea basarabenilor. Critica lui însă nu supără, nu jignește.

Câtă înțelepciune, înțelegere și îngăduință „țărănească” manifestă Romulus Cioflec în diagnosticarea și clasificarea românilor basarabeni (pag. 222-223)! Pentru început îi descrie pe „moldovenii cari nu sunt ai nimănui. Sunt adică ai Rusiei; și ei, ori unde s-ar găsi, participă la marea mișcare rusească (...) ca și „adevărații ruși” din Uniunea poporului rus, vreau să fie revoluționari în această gubernie pentru împărăție și fără preocupări naționale („zoologice”), cari ar introduce o notă meschină

într-o întreprindere mare rusească și ar complica lucrurile. În această primă fază a revoluției, mișcarea moldovenească nu poate să trezească simpatii la această categorie de militanți, ca și în presa din vremea Țarului”.

Urmează „cei cu orientare românească, ori „românofilii”. Deși ei manifestă „o bucurie sinceră ori curiozitate față de „români”, totuși către dâșii prea mult de România încă nu e cuminte să vorbești și de loc de idealurile generale românești”.

Scriitorul încheie optimist cu „așa-zișii „români” basarabeni”, aceștia făcând parte din anturajul său: „Așa am făcut noi prietenii, din cea dintâi clipă și fără rezerve, cu părintele stareț al mănăstirii Suruceni, Dionisie Erhan. Cum a aflat de „români”, singur i-a căutat, s-a făcut cunoscut cu ei și vorbește așa ca și când treaba moldovenească nu se mai poate pune la cale fără ei... Deși scrie la *Cuvânt moldovenesc*, în politica activă nu ia parte, însă toți părinții la Suruceni știu de mult de carte românească cu buchii latini, iar starețul, de multe ori venind la Chișinău, lasă câteva sute de ruble din rodul vestitelor vii pentru cauza oropsiților moldoveni.

Ediția din 1992 a volumului *Pe urmele Basarabiei*

Prietenie „românească” mai poți lega cu unul ca părintele, din belșug zidit, Andrei Murafa de la Coștiugeni, care te sărută când îți face cunoștință, cu părintele Parfeniev (Parfenie), neîntrecut în mărime și greutate de vreun alt cleric și mereu cicălitor pentru moldoveni, că nu se organizează”.

Diagnosticarea lui Romulus Cioflec, ca și întreaga atmosferă descrisă de el, ne ajută să cunoaștem și să înțelegem mai bine istoria reală a Basarabiei și a României, de care am fost privați de imperiul sovie-

tic, să vedem asemănarea între epoci, și de aici să elaborăm lucrări de sinteză mai bine argumentate.

Parcurgând volumul *Pe urmele Basarabiei...* mă revăd în anul de renaștere națională 1989, identic în multe privințe cu cel din 1917. Fără să vrei îți vine în gând vorba probată de timp: „Istoria se repetă!”.

(Prima parte a articolului publicat în „Biblioteca Bucureștilor: Revista Bibliotecii Metropolitane București și a Asociației bibliotecarilor și documentariștilor din România”, director Florin Rotaru, 2009, nr. 1, ianuarie, pag. 32-35)

Maria Monica Stoica

CĂLĂTORIA, ORIZONT AL CUNOAȘTERII LA ROMULUS CIOFLEC (XII) – Veneția

Impresiile de călătorie, sursă perenă de inspirație pentru autori din literatura română și universală, reprezintă o componentă importantă a operei lui Romulus Cioflec. Ele permit pătrunderea într-un univers al trăirilor, oferind o optică aparte asupra locurilor vizitate și dezvăluind aspecte ale sensibilității artistice ce îl individualizează pe scriitorul ardelean în contextul literaturii române a veacului trecut.

Volumul *De la Dunăre – în jurul Peninsulei Balcanice, prin Italia – la Dunăre*, cu introducere și note alcătuite de istoricul literar Luminița Cornea, recomune imaginea periplului cultural întreprins de tânărul scriitor în anul 1911, în articolele pe care le publică la întoarcere în ziarul *Românul* din Arad. Relatând impresiile de călătorie, memorialistul împletește fine notații sufletești cu detalii peisagistice care deschid o perspectivă amplă asupra locurilor vizitate. El se oprește în fața aspectului semnificativ, consemnând impresiile în ordinea în care se nasc, prin observații de mare prospețime, care „pun în ramă” un tablou pictat febril, sub efectul stărilor de spirit dominante. Prima impresie este una de mare impact. Palate, muzee și catacombe prind viață sub pana iscusită a naratorului, locurile se însuflețesc, vorbind cititorului despre gloria apusă a veacurilor trecute. Semnele prezentului coexistă osmotic cu trecutul. Este nota dominantă în capitolele dedicate popasului în Italia, care urmează un traseu cultural consacrat: Roma, Florența și Veneția.

Articolul dedicat popasului în Veneția, publicat în ziarul *Românul* din Arad, numărul 202 din 16/29 septembrie 2011, completează imaginea culturii renas-

centiste care a adus Italiei prestigiul universalității. Istoria locului se revendică din cultura bogată adunată în biserici, palate, grădini, turnuri, piețe, galerii de tablouri și picturi murale, peste toate așternându-se impresia de grandoare care sfidează tenace trecerea timpului. Repere culturale atractive pentru turistul de ieri și de azi sunt descrise cu vădit sentiment admirativ: „*San Marco e o podoabă, o bogăție de podoabe – e, în toate privințele, poate cea mai bogată biserică din lume. A zugrăvi acest altar, care este fala Veneției și a lumii întregi, a-l zugrăvi cu toată mândrețea fațadei tăiate de cele cinci uși ale intrării, cu turnulețele și cupolele ei, cu statuile și pictura ei din afară și dinlăuntru, cu marmura tuturor odoarelor, zidurilor și încăperilor ei, cu aurul și mozaicurile ei, cu bogăția și frumusețea ei este peste putință. San Marco trebuie văzută și văzută bine*” (p. 69).

Impresia de măreție este susținută, într-o continuare a periplului, de *Palatul Dogilor* care concentrează întreaga istorie a Veneției. Intrarea se face printr-o grădină misterioasă, înconjurată de zeci de busturi și statui de marmură; de aici se urcă la primul etaj pe *Scara Giganților*, străjuită de statuile uriașe ale lui Neptun și Marte.

Sus este regatul artei renascentiste, în săli uriașe: *Sala Marelui Consiliu, a Senatului, a busturilor, bronzului, a filozofilor*. Nota definitorie este înfrățirea dintre putere, strălucire orbitoare și artă: „*Portrete ale dogilor – peste 70 – amintesc nume pe care le întâlnești la fiecare pas în galeriile din Florența: Tintoretto, Bastano, Veronese, Tiziano*”. Tablourile

Carte poștală (Editura Anghel Duțu-librar- nr. 12)-1930; vezi: Romulus Cioflec – *Spre noua țară*

și plafonurile pictate vorbesc despre trecutul republicii temute și bogate.

Numărul sălilor somptuoase, împodobite cu însemnele glorioase ale artei renascentiste, pare a fi întrecut însă de cel al încăperilor aflate sub imperiul suferinței: *sala poliției, a celor trei inchizitori, sala consiliului de zece care osândeau întotdeauna* – și de numeroasele celule. Scriitorul Romulus Cioflec nu poate rămâne indiferent la aceste dovezi ale puterii fundamentate pe cruzime și tiranie. Martor tăcut al istoriei întunecate este podul care face legătura dintre palat și închisoare, prin faimoasa *Punte a suspinelor*. Descrierea devine dintr-o dată detaliată; suferința deținuților politici, victime ale delațiunii instituționalizate, îl impresionează profund pe gânditorul umanist: „*Piatra rece, umedă, e spartă la fiecare pas de uși înguste și de ferestre legate în fier și mici cât un chip omenesc, iar în adânc, coborâte sub nivelul apei, se înșiruie așa numitele puțuri, adevărate bezne de tortură hărăzite criminalilor politici*”. (p.70)

Imaginii feerice a perechilor de îndrăgostiți plimbându-se fericiți pe sub *Puntea suspinelor*; în gondole și bărci ușoare, în râs și cântec, i se contrapune altă imagine, mai gravă, întipărită pe retina memoriei: „*ochi pierduți în întunericul din dosul zăbrelițelor ferestre ale punții și închisorii par a asculta în tăcere cum se mână veacurile, cu convoiul lor de zgomote surde și adânci*” (idem).

Descrierea suferințelor trecute la care zidurile în-negrite, mușegăite de umezeală ale Veneției au fost

martor tăcut, este realistă și sobră, pe alocuri plină de patos. Scriitorul este solidar cu numărul mare al celor care au pierit în chinuri groaznice, victime ale regimului tiranic. Poate și de aceea impresia dominantă la vederea Veneției este de univers al morții: „*Aici totul îți amintește de moarte. Și negrul palatelor (...) – și gondolele ușoare care prin colorarea, forma și îmbrăcămintea lor par niște sicrie plutitoare (...) Moarte, ruină și murdărie*”. Această omniprezență a duhului morții stă la baza unui paradox al Veneției, sesizat cu acuitate de artist: „*poate apele ei, poate liniștea, poate majestatea zidurilor tăcute (...) fac sufletul să se simtă bine aici. (...) Și, cu toate că Veneția moare, moare de mult... – totuși ea trăiește. Sufletul trăiește aici, viața cea mai complexă, și cu viii de odinioară, și cu cele ce mor azi, și cu cele ce trăiesc*” (p.68). Certitudinea morții dă impuls vieții – este un adevăr pe care îl exprimă frumusețea elegiacă a orașului.

Adevărata bucurie o trăiește sufletul contemplând monumentele artei renascentiste, ilustrate prin „*cele 20 de săli ale Academiei de arte frumoase, biserica S. Maria dei Frari (panteonul Veneției)*”. Sunt imagini care întăresc sufletul, acreditând unul dintre rolurile esențiale ale artei – „*arta adevărată, puternică*”- de a permite înălțarea sufletească. În Veneția scriitorul are viziunea artei superioare, iar vederea tablourilor cu tematică religioasă ori profană, pictate de mari artiști ai Renașterii, readuce în gând toate cetățile Italiei prin care călătorii au trecut, impresionați de bogăția și strălucirea trecutului conservat aici.

Ținta ultimă a popasului venețian este insula *Lido*, o adevărată oază de liniște și verdeață adăpostind *cuiburi de fericire*.

Părăsind orașul lagunelor, călătorii se îmbarcă într-unul dintre vaporașele care pleacă „la 20 de minute” în ceea ce este considerat *raiul Veneției*. Pe insula *Lido*, pare a se fi înstăpânit paradisul terestru: alei umbrite de verdeață, printre care se înalță *hoteluri, palate și vile mărețe... retrase, umbrite, albe și curate*. Deși este străbătută de tramvaie electrice, nimic nu tulbură pacea vilor retrase, permițând ca șoapta valurilor Adriaticii să fie auzită de pretutindeni. Pe țărmul insulei *rătăcesc*

perechi de îndrăgostiți, iar copiii se joacă în nisip, vegheați de un spirit bun al locurilor. Sunt imagini care vorbesc despre bucuriile sublime ale vieții ocrotite de un ochi divin. Frumuseții elegiace a orașului lagunelor i se adaugă, în final, frumusețea triumfătoare a vieții a cărei călăuză statornică este iubirea. Ca un leitmotiv, se insinuează afirmația ce deschide capitolul: „Sufletul trăiește aici viața cea mai complexă și cu viii de odinioară, și cu cele ce mor azi, și cu cele ce trăiesc”.

Nicăieri în Italia și în lume nu întâlnim o mai pregnantă expresie a acestui adevăr pe care îl spune Veneția călătorului de ieri și de azi.

Gabriel Dragnea

Romulus Cioflec și Panait Istrati între parantezele dreptății sociale: *prietenie și adevăr*

Analizând intersecția dintre cele două personaje deosebite ale literaturii noastre, am putea vorbi despre destinul scurt al unei prietenii târzii. Romulus Cioflec, un apreciat descriptor al ruralului românesc și un călător pe treptele lumii și Panait Istrati, prozator apreciat internațional, un neliniștit radiograf, comentator și critic al nevoilor tuturor. Ajunși la răscruce, amândoi au ales un drum comun, al prieteniei construită pe valori comune, principii solide, o prietenie ramforsată de o conștiință vie, care nu a ordonat pasul înapoi niciunuia dintre cei doi.

Înainte apariției cărții *Vârtejul*, într-un scurt interviu acordat lui Mihail Șerban pentru ziarul *Adevărul* din 1937, Romulus Cioflec spunea astfel: „Am scris-o controlat mereu de conștiință. Ea nu contravine preceptelor mele de viață, de etică, de creație artistică...”¹ În același ziar, Romulus Cioflec completează spunând astfel: „Am insistat mult asupra psihologiei personajilor și mai ales am căutat să prind ecoul ce l-a produs războiul în sufletul lor și reacțiunea cu care au întâmpinat unele înnoiri și reforme săvârșite cu brutalitate. (...) Am spus că este inspirat de viața satului ardelenesc, doar viața este aceeași pretutindeni. Și eu viața am voit s’o redau, în multiplele și toate semnificațiile ei...”²

Aceeași chemare interioară pentru implicarea

în socialul vremii s-a manifestat și la Panait Istrati zăgrăvind atât în proză, dar mai ales în articole de presă incomode, o imagine concretă a societății, deranjantă adesea, generatoare de reacții violente-jignitoare. Așa cum precizează în volumul *Cruciada românismului*, dar redat la modul indirect, i-a fost dat să se întoarcă cu fața către toate punctele cardinale. Dar nu din interes ci numai pentru ca să nu-i spună vreodată conștiința că ar fi refuzat de-a lungul vieții lui să își plece urechea spre orice glas de deznădejde, de oriunde ar fi venit, concluzionând astfel: „E inutil să adaug că la mine conștiința e inima. Adică ceva cald. Poate prea cald.”³

Din ciclul întâlnirilor memorabile fac parte și cei doi scriitori români, autorul de mai târziu al *Vârtejului* premiat de Academia Română având să-l întâlnească în 1929, la Paris, pe deja cunoscutul autor al *Chirei Chiralina*. În septembrie 1929, uniți, cum spuneam, de valori și principii comune, Romulus Cioflec și Panait Istrati se documentează împreună cu privire la evenimentele de la Lupeni. Aici, cu doar o lună în urmă, în august 1929 avusese loc o grevă în care au fost implicați 6 000 de mineri nemulțumiți de salarii și de condițiile grele de muncă. Așa se face că amândoi încep o minuțioasă documentare în care anchetează moartea a 28 de muncitori minieri dintre cei

¹ Mihail Șerban, *D. Romulus Cioflec despre romanul „Vârtejul”*, în *Adevărul*, marți, 18 mai 1937.

² Ibidem.

³ Panait Istrati, *Scrisoare deschisă... către dreapta*, în Panait Istrati, *Cruciada mea sau a noastră*, Editura Delta Press, Cluj, 1992, p.41.

68 care s-au prăbușit sub gloanțele armatei române, trimisă să înăbușe protestul care aducea grave prejudicii de imagine Partidului Țărănist aflat la guvernare⁴. Apreciind onestitatea și obiectivitatea articolelor de presă istratiene, redacția ziarului *Lupta* îi oferă brăileanului tot suportul pentru investigațiile sale sociale privind acest caz deosebit de grav. Așadar, susținut de cotidianul liberal-opoziționist, Panait Istrati dezvăluie în paginile acesteia abuzurile autorităților care au condus în cele din urmă la crimă: „O facem cu atât mai mult cu cât i s'a dat complectă libertate de a-și face investigațiile și cu cât de o vreme încoace, experiența și a vieții și a răspunderii scriitorului, l-a făcut să părăsească punctul de vedere strâmt de partid, pentru a adopta singura atitudine care șeade bine spiritelor libere: obiectivitatea.”⁵ Îndemnat de o nestăvilită dorință de a face lumină în cazul Lupeni, Panait Istrati îi scrie încă prietenului său Romain Rolland⁶ mărturisind astfel: „Mă voi sili să-mi fac pasionata mea datorie aici chiar, cerând pedepsirea vinovaților, ca și reparații față de orfani, dar mă îndoiesc de eficacitatea agitației mele. Ah, pentru ce nu mai suntem pe vremea haiducilor, să înfundăm codrul cu vreo sută de voinici și să cădem asupra brutelor sângeroase, răzbunând cel puțin pe cei care au dreptul să nu mai creadă în justiția pământească.”

Seria de articole publicate de Istrati nu aduc doar lumină asupra incidentelor din august '29, ci atrag imediat reproșurile și insultele unor scriitori și jurnaliști, atât din țară, cât și din străinătate, precum Al. Sahia, Nicolae Iorga, Pamfil Șeicaru, Nichifor Crainic, Al. Piru sau Henri Barbusse. Mulți dintre aceștia nu au înțeles demersurile concrete ale lui Panait Istrati, care la vremea aceea era deja omul care tindea să nu mai adere la nimic, dezințându-se de toate ideologiile politice așa-zise pro-sociale cu care se afișau partidele vremii. Printre puținii care au înțeles neutralitatea acțiunilor publicistice ale lui Istrati, importante fiind dreptatea și adevărul, s-a numărat și scriitorul Romulus Ciofleac care l-a sus-

7 septembrie 2024 – animație la muzeul din Araci

ținut și apărat până la capăt. Mai mult decât atât, convins de vinovăția guvernului în cazul Lupeni, Romulus Ciofleac demisionează din partid argumentând: „Nu pot suporta continuarea unora dintre ilegalitățile moștenite de la guvernele trecute – acolo unde legalitatea poate fi întronată – și, între altele, ilegalitățile ce lovesc muncitorimea industrială ce nu poate fi captată pentru partid. Nu pot accepta, de asemenea, nesocotirea legii față de organizațiile de apărare economică ale muncitorilor în lupta cu patrimoniul (dreptul sindical, ziua de 8 ore etc.) și continuarea administrației bătaii pentru cei fără de apărare. Nu pot accepta schingiuirile nesancționate față de muncitori, de la 7 aprilie, din Timișoara, unde un membru al guvernului decorează, în plin proces, pe polițiștii executori de la căminul muncitoresc și din beciuri, și nu mai pot, fiind în partid, să îndur coșmarul ororilor de la Lupeni, unde agenții nesancționați ai regimului nou își au partea lor de vină evidentă la provocarea masacrului, iar guvernul însuși are marea vină de a târăgăna anchetarea, așa cum menționează opoziția și așa cum m-am încredințat personal la Lupeni. Pentru toate acestea vă rog să mă considerați demisionat din partid...”. Așadar, atitudinea lui Romulus Ciofleac dezvăluie mostre de caracter dintre cele mai rare, mai ales într-o perioadă în care era la modă pivotarea pe ambele picioare în căutarea propriului interes. Viziunea clară a faptelor, delimitarea obiectivă a granițelor dintre sinceritate și ipocrizie, poziționarea sa între parantezele adevărului și ale omenescului, tot mai confiscate la acea vreme de politic, toate acestea îl

⁴ Francisco Veiga, *Mistica Ultranaționalismului: Istoria Gărzii de Fier, 1919-1941*, ed. II, Editura Humanitas, 1995, p. 104.

⁵ Notă a redacției *Lupta* în debutul articolului *Între Timișoara și Lupeni* semnat de Panait Istrati și publicat în ziarul *Lupta*, marți 24 septembrie 1929.

⁶ Panait Istrati și Romain Rolland destramă prietenia de până atunci din cauza apariției cărții lui Istrati *Spovedanie pentru învinși*.

Elena Graure-Manta: *Bucuria vieții* 1, 2, 3 – Material sticlă flot (1, 2), sticlă flot și sticlă borosilicat (3)

scot pe Romulus Cioflec în fața indivizilor-umbră etalând dezinvolt o verticalitate mai mult sau mai puțin apreciată atunci, dar care, cert a trecut proba timpului, rămânând până astăzi un exemplu de indubitabilă integritate morală. În marea lui speranță „în ceva mai bun, mai omenesc”, asemenea lui Istrati și Romulus Cioflec are uneori scurte reprize de visare onirică, până la pragul absurdului. Într-o discuție purtată la un moment dat cu scriitorul Miguel de Únamuno, autorul celor *Trei aldămașe*, conchide: „M-am gândit că dacă toți politicienii ar fi niște poeți cu imaginație, n-ar mai fi foame și răzvrătire și gâtuire și război”.⁷

Sunt de acord cu Constantin Manescu atunci când a precizat că „Panait Istrati nu a fost niciodată un socialist, ci umanitarist”.⁸ Urmărindu-i acțiunile putem spune la fel și despre Romulus Cioflec, păstrat în memoria colectivă, „în primul rând, pentru exemplul unei vieți cuminți și rodnice închinată în egală măsură, obligațiilor cetățenești, profesiei de dascăl și patimii de scriitor”, așa cum a apreciat regretatul eseist, relativ recent plecat dintre noi, Mircea Braga.

Fie că îi privim separat, fiecare cu frământările personale generate de vremurile tulburi, fie că îi fotografiem unul alături de celălalt pe baricadele sociale în numele unui adevăr sechestrat, ambii scriitori au devenit repere morale. Unul, scriitor exotic, apreciat mai mult în Franța, celălalt, un explorator printre esențele lumii, zbatându-se să reziste în memoria nu doar a zonei, dar și în plan național, grație eforturilor unor intelectuali precum prof. Luminița Cornea, Ofelia Ichim sau istoricul Nicolae Scurtu.

Ca argument pentru eliminarea prafului lăsat să se depună peste fotografiile multora dintre personalitățile culturii românești, care ar putea deveni repere autentice, stau mărturie scrise și semnate tocmai pentru a nu pierde lupta permanentă în fața uitării. Dacă despre Panait Istrati s-a spus că „a fost cinstit până la capăt”, că „a pierdut prieteni, situații” și „a stat în pragul morții și s-a mântuit atunci și acolo unde puțini se puteau mântui”⁹, despre Romulus Cioflec, Lucia Demetrius a precizat într-unul dintre articolele sale că societatea „l-ar fi sărbătorit cu multe fanfare în timpul vieții lui, dacă ar fi știut sau ar fi vrut să se plece în fața celor care dețineau puterea și acordau onorurile. Romulus Cioflec n-a făcut-o însă niciodată ...”.¹⁰

⁷ Ioan Negulici, *Romulus Cioflec – memorialist*, în publicația *Cuvântul nou*, 5 februarie 1994.

⁸ Constantin Mănescu, *Din viața lui Panait Istrati*, Manuscriptum, nr. 2, 1984, p.16.

⁹ Eugen Barbu, *Un cetățean al lumii*, Manuscriptum, nr. 55, 1984, p. 7.

¹⁰ Lucia Demetrius, *Romulus Cioflec – scriitorul cetățean*, în publicația *Cuvântul nou*, 27 septembrie 1983.

Vasile Grigore

Un om pentru oameni – Virgil Cioflec

Ajutând la panotarea sălilor în care urmau să fie expuse pentru prima dată operele de artă dăruite de Virgil Cioflec capitalei Ardealului, profesorul clujean Emil Panaiteșcu lăsa o mărturie la care ar trebui să luăm aminte: „Virgil Cioflec a dăruit Clujului ce a avut mai drag pe lume: colecția Grigorescu-Luchian, inaugurând astfel întâia Pinacotecă românească din Ardeal.”

La fel se exprima și apreciatul istoric de artă Virgil Vătășianu în privința multiplelor semnificații ale donației Virgil Cioflec: „Înființarea Pinacotecii *Virgil Cioflec* în Cluj, adică în centrul cultural al Ardealului, a fost și va rămâne de o importanță educativă neprețuită, fiindcă prin această instituție s-a pus la îndemâna tineretului nostru o tradiție artistică românească de cea mai înaltă calitate, lucru ce lipsea cu desăvârșire în acest oraș, unde, în decursul ultimei sute de ani, bântuise cea mai necruțătoare campanie de maghiarizare.” (Virgil Vătășianu, *Colecțiile de artă de la Institutul de Studii Clasice din Cluj*, extras din *Boabe de grâu*, nr. 1, ianuarie 1933, p. 1)

Sunt mărturiile care argumentează opinia că ar trebui, că avem nevoie să vorbim mai des despre oameni precum Virgil Cioflec, iar o carte pe care Luminița Cornea (*Virgil Cioflec – Contribuții biobibliografice*, 2021) i-a dedicat-o în urmă cu puțin timp ne întărește convingerea că fundamentul culturii române moderne este format din mii și mii de asemenea oameni, din mii și mii de contribuții și donații particulare. Ori, nu cred că este lipsit de importanță pentru destinul lui Virgil Cioflec că o densitate remarcabilă de contribuții particulare la întemeierea de școli, biblioteci, așezăminte culturale se întâlnește tocmai în zona unde acesta și-a petrecut cea mai mare parte a vieții, pe meleagurile bolintinene, la Mârșa, unde s-a stabilit din copilărie, de la vârsta de nici șapte ani, când tatăl său cumpăra o moșie aici de la nepoții lui Dimitrie Bolintineanu. Exemple sunt nenumărate însă, din păcate, spun prea puțin azi nume precum Poenărescu, Dorobanțu, Săvescu, Șeicaru și mulți din familia Bolintineanu, în frunte cu marele poet și om de stat Dimitrie Bolintineanu, a cărui „avere” și „moștenire”,

la fel ca în cazul lui Virgil Cioflec, a fost deșteptarea semenilor lui. Nu pomeni pentru săraci ofereau acești oameni de bine, ci o cale spre lumină, spre libertate, spre progres prin cunoaștere și cultură.

Am căutat în limba română un cuvânt care să-i descrie pe cei asemenea lui Virgil Cioflec și din păcate am constatat că nu avem un cuvânt atotcuprinzător pentru multiplele fațete ale faptelor acestora. Pe mine nu mă mulțumește nici filantrop, nici mecenă, nici donator, nici ctitor.

În acest context, nu strică să ne amintim chiar vorbele lui Virgil Cioflec, atunci când oferea Clujului impresionanta sa colecție de artă: „Am convingerea că realizările plastice ale artiștilor noștri vor contribui la cultivarea spiritului de conciliațiune între neamuri, atât de necesar în împrejurările politice actuale ale Ardealului.” Prin urmare, în viziunea lui Virgil Cioflec, prin artă, prin cultură, se ajunge la pace și „conciliațiune”. Niște cuvinte la care ar trebui să luăm aminte.

Cartea despre Virgil Cioflec a dnei Luminița Cornea a cuprins momentele importante, de „interes național” aș putea zice, ale trecerii sale prin viață. Ele dovedesc ce fel de român, de patriot, de iubitor de cultură, țară și neam a fost Virgil Cioflec.

Dar Virgil Cioflec a fost extrem de atașat și de plăsurile bolintinene, de Mârșa, locul unde era „acasă” și pe care îl înscrisese cu litere vizibile pe harta culturii românești. S-a uitat că datorită prietenilor din lumea artei pe care Virgil Cioflec i-a găzduit la Mârșa, ca într-o tabără de creație, în perioada interbelică se înființase o cursă regulată de autobuze care plecau din București și aveau ca punct terminus acest sat de pe malul Drâmbovnicului, plin de praf vara, mocirlos la vremea ploilor și nămețit iarna, dar atât de pasionant descris în cartea lui Cioflec, „Mălurenii”.

Apoi, sursa banilor pentru alcătuirea colecției, pentru susținerea unor publicații de cultură, dar și pentru ajutorarea amicilor în ale scrisului sau artei, era tot moșia de la Mârșa pe care la câțiva ani odată o puneă garanție pentru împrumuturi la Creditul Funciar Rural. Dar funcționa și reversul, căci îl aflăm pe Zambaccian cumpărând tablouri de la

Virgil Cioflec, care cu suma obținută dorea să-și modernizeze moșia de la Mârșa: „În 1940, colecționarul și criticul Virgil Cioflec, dorind să perfecționeze cultura de orez a moșiei sale Mârșa, mi-a vândut un portret de femeie bălaie de Grigorescu, o *Scară cu flori* de Luchian și *Tufănele în ulcică* de același, pentru 800.000 de lei, cu care a cumpărat un tractor, un automobil și și-a plătit unele datorii la bancă” (Krikor H. Zambaccian, *Însemnările unui amator de artă*, București 1957).

Cultura de orez – o noutate în interbelicul românesc – a fost introdusă la Mârșa chiar de către Virgil Cioflec, care a întreprins și vaste lucrări de ameliorații pentru înființarea unei vaste grădini de legume, cu un sistem de irigații modern la timpul său, alimentat de pompe cu motoare termice.

Dar la fel de atașată de moșia de la Mârșa, unde s-a stabilit cu domiciliul și a continuat să o îngrijească după dispariția soțului, a fost și soția lui Virgil Cioflec, Zenobia, pe care puțini o cunosc în calitate de scriitoare. Referitor la această calitate și la căsătoria celor doi, eveniment petrecut la Paris în luna mai a anului 1903, am descoperit un mic anunț edificator:

„Astăzi are loc la Paris, înaintea legațiunei române făcând oficiu de stare civilă și la capela română de acolo, căsătoria civilă și religioasă a dșoarei Zenobia Chanlouineau cu d. Virgiliu Cioflec, tânărul, dar deja cunoscutul poet. Dșoara Zenobia Chanlouineau este talentata colaboratoare a *Adevărului*, care s-a afirmat ca un puternic talent literar și artistic sub pseudonimul de *Rodica* și pe care cititorii noștri o apreciază de aproape cinci ani de când continuu colaborează la

ziarul nostru. *Adevărul* trimite tinerei sale colaboratoare și dlui Virgiliu Cioflec sincerele sale felicitări și urări de o viață fericită și productivă pe ogorul așa de puțin desțelenit al literaturii românești.” (*Adevărul*, anul XVI, nr. 4940, 2 mai 1903, p. 2.)

Astăzi, la Mârșa, mai nimic nu mai amintește de Cioflec. De unul dintre cele două conace – „conacul mare” – care fusese vândut lui Oscar Han, devenit sediu de CAP în anii regimului comunist, s-a ales praful la propriu, căci a fost demolat până la temelie după „revoluția din decembrie” când foștii ceapiști și-au împărțit averea colectivului. Celălalt conac, „privatizat” în aceleași condiții, a fost transformat în cârciumă și supus unor modificări în care cu greu mai recunoști vechea construcție. Lângă biserică, monumentul funerar al familiei Cioflec, unde se odihnește și Virgil, este curat și îngrijit, însă nimeni de-al locului nu-ți poate oferi vreo informație despre cine a fost Cioflec și ai lui. Până în urmă cu niște ani, mai trăia la Mârșa o nepoată a ultimei administratoare – „logofeteasă” – a conacului Virgil Cioflec, care păstra fotografii, documente și amintiri extrem de prețioase. Din păcate, odată cu înaintarea în vârstă, cu mintea din ce în ce mai încețoșată și suspicioasă la culme nu-l mai „cunoaște” pe Virgil Cioflec, iar din altă parte nu mai avem speranță în privința renașterii amintirii sale pe meleagurile de care a fost atât de atașat.

Împlinindu-se 150 de ani de la nașterea lui Virgil Cioflec, sper ca aceste câteva cuvinte de pomenire să ajungă unde trebuie, iar amintirea faptelor lui să rămână printre oameni.

150 de ani de la nașterea lui Virgil Cioflec

Mihai Marinache

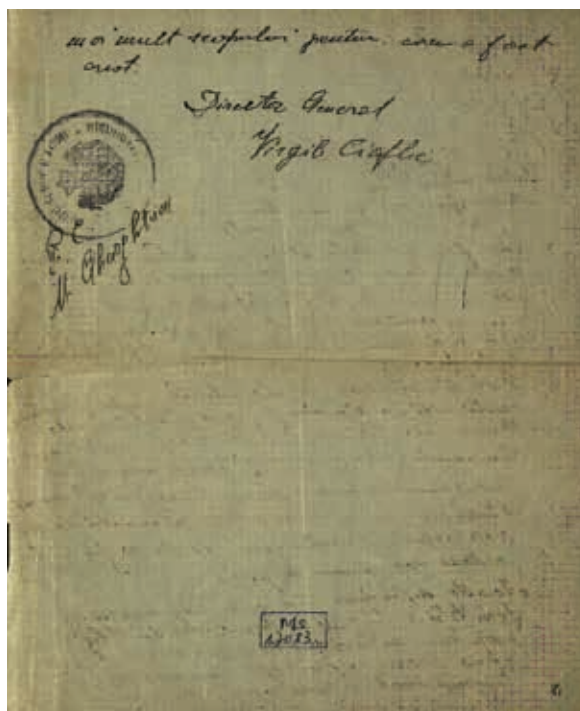
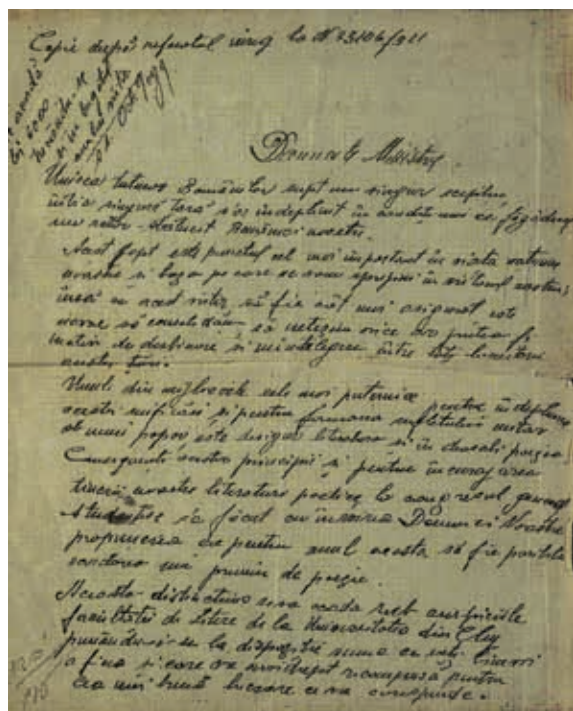
Virgil Cioflec se adresează ministrului Octavian Goga

– un document necunoscut –

Ipostaze noi ale personalității lui Virgil Cioflec (1874-1948) au fost relevate și puse în valoare de istoricul literar și eminent cercetător Luminița Cornea, atât în articole și studii publicate în ultimii ani în revistele *Sud*, *Caietele de la Araci*, cât și în valorosul studiu *Virgil Cioflec. Contribuții biobibliografice* (2021), ilustrând convingător bogata activitate

a omului de cultură, colecționar, filantrop, editor, publicist, prozator și critic de artă.

Mărturii ale prieteniei lui Virgil Cioflec cu importanți oameni de cultură și artă sunt evidențiate, în lucrarea menționată, și prin publicarea unor pagini din corespondența inedită a autorului albumelor *Luchian* (1924) și *Grigorescu* (1925) cu personalități precum

G.T. Kilireanu și pictorul Ștefan Luchian. Oferim cititorilor revistei *Caietele de la Araci* un document inedit, existent la Biblioteca Națională, ms.17083. Este vorba de un referat întocmit și semnat de Virgil Cioflec, director general în minister, adresat lui Octavian Goga, ministru de stat și ministru al Cultelor și Artelor.

Referatul, conținând două pagini, este înregistrat cu nr. 33106 /1921, o copie ștampilată fiind trimisă contabilității ministerului odată cu rezoluția titularului instituției.

Reamintim că Octavian Goga, cu prestigiul său de mare poet și publicist pus în slujba realizării marelui ideal național, a ocupat funcția de Ministru al Instrucțiunii Publice (dec.1919-martie1920), al Cultelor și Artelor (18 martie 1920-17 decembrie1921), al Internelor (1925-1926).

Referatul, în întregul său, este o pledoarie pentru realizarea unificării și, în acest scop, mijlocul cel mai puternic „pentru formarea sufletului unitar al unui popor” rămâne „literatura și îndeosebi poezia”.

Propunerea pentru acordarea unui premiu de poezie (pentru anul 1921 și în viitor), venită din dezbaterile la Congresul general studentesc, vizează „încurajarea tinerei noastre literaturi poetice”. Sub auspiciile Facultății de Litere a Universității din Cluj, premiul „va servi drept recompensă pentru cea mai bună lucrare”.

Ministrul Octavian Goga dă următoarea rezoluție: „Se acordă lei 6000, trecându-se și în bugetul anului viitor”.

Domnule Ministru,

Unirea tuturor Românilor sub un singur sceptru într-o singură țară s-a îndeplinit în condițiuni ce făgăduiesc un viitor strălucit României noastre.

Acest fapt este punctul cel mai important în viața națiunii noastre și baza pe care ne vom sprijini în viitorul nostru; însă ca acest viitor să fie cât mai asigurat este nevoie să consolidăm, să netezim, orice ar putea fi motiv de dezbinare și neînțelegere între toți locuitorii acestei țări.

Unul din mijloacele cele mai puternice pentru îndeplinirea acestei unificări și pentru formarea sufletului unitar al unui popor este desigur literatura și îndeosebi poezia.

Consecvenți acestor principii și pentru încurajarea tinerei noastre literaturi poetice, la congresul general studentesc s-a făcut cu învoirea Domniei Voastre propunerea ca pentru anul acesta să fie posibilă acordarea unui premiu de poezie.

Această distincțiune se va acorda sub auspiciile Facultății de Litere la Universitatea din Cluj punându-i-se la dispoziție suma ce veți binevoi a fixa și care va servi drept recompensă pentru cea mai bună lucrare ce va corespunde mai mult scopului pentru care a fost creat.

Director General,
Virgil Cioflec

Este un referat cu mare încărcătură morală, patriotică, o pledoarie ce vizează un scop nobil pentru consolidarea viitorului națiunii: „să netezim, orice ar putea fi motiv de dezbinare și neînțelegere între toți locuitorii acestei țări”.

Deși referatul poartă semnătura lui Virgil Cioflec în calitatea sa oficială (director general în minister), trebuie să evidențiem și ipostaza scriitorului și omului de cultură Cioflec, prieten apropiat al poetului

Octavian Goga și al familiei acestuia. Corespondența existentă la Biblioteca Națională, cunoscută până azi, numără 13 scrisori (2 ale poetului expediate soților Virgil și Zenobia Cioflec; 11 primite de poet), acoperind intervalul 1905-1927. A fost publicată în urmă cu aproape cinci decenii, rămânând, din nefericire, încă insuficient valorificată. (Vezi ****Octavian Goga în corespondență. Documente literare*, Editura Minerva, 1975, pp.107-109, 176-183 și vol 2, 1983, pp.219-221.).

Luminița Cornea

Femeile CIOFLEC

În general, când sunt prezentate personalitățile unui neam, mai puțin se insistă asupra femeilor. Nu numai acum, când rolul femeilor iese tot mai pregnant în evidență, dar și în perioade nu de mult trecute. De multe ori, impactul activităților feminine a depășit cadrul tradițional, privat al familiei. Multe dintre acestea s-au remarcat în viața comunității prin profesiile lor, prin dragostea manifestată față de semenii, prin ajutorarea acestora etc. În acest context, familia Cioflec a fost o familie binecuvântată de Dumnezeu și de istorie, cunoscută în partea sudică a Transilvaniei, în Țara Bârsei și în Secuime.

Mișcarea feministă românească s-a manifestat cam în același timp cu mișcarea feministă din Occident, evidențiindu-se în mediul urban. Cel mai apropiat oras de satul Araci, locul de proveniență a familiei Cioflec, este Brașovul, care, la sfârșitul secolului al 19-lea și începutul secolului 20, avea o elită feminină cu un înalt nivel de educație și cu acces la cultura vestică. Gospodarii cu dare de mână din Araci, care aveau și o anumită perspectivă de viitor, s-au orientat să-și trimită copiii la studii în Brașov, de unde, mai departe, puțini la Budapesta (capitala provinciei Imperiului), cei mai mulți la București. Această orientare au avut-o membrii familiei Cioflec, dar și alte familii din Araci: Nistor, Rafiroiu, Colan... Intelectualii arăcenii ori comercianții (negustorii) care și-au făcut un rost, împreună cu familiile lor, s-au stabilit în Brașov și au intrat în contact cu vechile familii de intelectuali brașoveni, încât influența a devenit ceva firesc. Un exemplu concludent este Dimitrie Cioflec, profesor la gimnaziul românesc din Brașov, intrat în grupul cărturarilor de la *Gazeta Transilvaniei*, ori,

alt exemplu, comerciantul Aron Cioflec, unul dintre ctitorii bisericii cu hramul Sf. Cuvioasa Paraschiva din cimitirul Groaveri.

În aceeași perioadă, feminismul românesc se manifestă prin accesul femeilor la toate formele de pregătire, inclusiv cea universitară, și la toate tipurile de cariere, la toate treptele ierarhice ale carierelor, la creșterea în aceleași valori și condiții, indiferent de gen. Mai mult, în ajunul Primului Război Mondial, s-a făcut primul pas important spre unificarea mișcării feministe politice, prin constituirea, la Brașov, a Uniunii Femeilor Române din Austro-Ungaria (1913), la care vor adera doamne provenite din Araci. Avem exemple în cadrul familiei Cioflec.

În continuare, vom prezenta câteva dintre femeile familiei Cioflec care au rămas în memoria celor care le-au cunoscut. Dascălul și folcloristul Dimitrie Cioflec (1829-1891) a fost căsătorit cu Eufrosina Popp (născută la Brașov, în 25 martie 1824), sora pictorului Mihai (Mișu) Popp (1827-1892). Probabil, Eufrosina l-a determinat pe soțul ei, Mișu Popp, să picteze pentru biserica din Araci.

Fiul surorii lui Dimitrie Cioflec, Eva Cioflec (1825-1896), căsătorită cu Ioan Moga (1816-1868), protopop de Hăghig, a fost Ioan Moga junior (1848-1910), protopop de Oituz-Vâlcele. Tatăl și fiul Moga, ambii protopopi, au avut merite importante în păstoria enoriașilor din zone românești greu încercate de soartă. Preoteasa Eva Moga, născută Cioflec, are un rol esențial în demersul pe scara ierarhiei preoțești a celor doi, respectiv, soțul și fiul ei.

Primul copil al familiei Constantin și Maria Cioflec, părinții scriitorului, a fost o fată, Maria

(1878-1942), numită de frați „lelea”. Ea s-a căsătorit în Araci cu Gheorghe Rafiroiu și a avut mai mulți copii. Una dintre fetele ei s-a căsătorit cu Gheorghe Colan, fratele viitorului mitropolit Nicolae Colan. Altă fată, Salvina (1909-2004), a studiat Literele la Universitatea din București, unde s-a căsătorit cu arhitectul Ștefan Bell (originar din Apșa-Maramureș). La vârsta pensionării, familia Bell s-a stabilit în Araci. A cumpărat casa părintească de la unul dintre frații Cioflec, devenind ultima proprietară a casei, de la care s-a cumpărat imobilul devenit *Casa Memorială „Romulus Cioflec”*.

„Lelea” este prototipul personajului „Lința lui Cimbrișor, adică a lui Petrea Frânculeț” din romanul *Pe urmele destinului – o goană în jur de sine însuși* (Editura Remus Cioflec, 1943). Femeie harnică și în realitate, cu mai mulți copii, Romulus Cioflec o imortalizează în roman ca fiind „cea mai bogată din Ariniș, după domni”. Explicația acestei bogății o pune doar pe seama vredniciei ei: „Cu toate că trebuia să aibă ochi la șase oameni de la oi, la trei oameni în curte și la lucrătorii din câmp, și la prăvălie, era mulțumită cu ce izbutise. Iar când avea o clipă de răgaz, ieșea în ușa prăvăliei și cu mâna în buzunarul șorțului ca crâșmăresele din Brașov, privea ulița și satul cât se vedea, și lumea care trecea și care-i da bună ziua.”¹

Valeria (1897-1917), sora mai mică a scriitorului, dacă ar fi terminat facultatea ar fi fost prima femeie licențiată din familie. Dar... Constantin Cioflec fusese notar în perioada în care armata română se afla în sudul Transilvaniei. Odată cu întoarcerea armatei Imperiului Austro-Ungar, în 1916, a părăsit satul, de frica unor represii. Și-a luat soția, Maria, copiii care se aflau în sat, pe Alexe și pe Octavian, a trecut munții și a ajuns la Galați. Lor li se alătură fiica, Valeria, care studia la București. Cei doi frați mai mari care erau la București s-au dus în armată, iar ea a mers cu familia în refugiu. Câteva luni au stat în Galați, apoi la Iași, de unde au plecat, alături de alți ardeleni, în Rusia. Acolo, în spitalul din Elisavetgrad, la 6 septembrie 1917, Valeria a murit de tifos, la 20 de ani neîmpliniți. O fată foarte frumoasă. Peste ani, Romulus Cioflec îi dăruiește surorii sale o a doua viață, aceea de personaj literar:

Silvia, în romanul *Pe urmele destinului*. Astfel, în roman, în primăvara anului 1917, familia Cimbrișor se stabilise, în refugiul lor, la Galați; aici, femeile, mama și fiica, harnice, au înjghebat o grădină, unde, pentru frumusețe, dar și pentru miros, „Uța și Silvia mai semănaseră flori, cari alcătuiau câteva răzoare lângă locuință ori țărnișureau alei, pe lângă zorele cari acopereau doi pereți ai casei în întregime... Silvia începuse să le zâmbească la toate de bucurie, cu ochii ei micșorându-i.”²

Soțiile celor patru frați Cioflec stabiliți în Timișoara interbelică au funcționat la *Liceul de Fete „Carmen Sylva”* din Timișoara, o instituție de prestigiu a învățământului din Banat. Toate au studii superioare, evidențiindu-se în profesia lor, fiind apreciate alături de soții lor. Prima soție a profesorului și scriitorului Romulus Cioflec (1882-1955) a fost Antonia Cioflec (1875-1960), fiica lui Emanuil Gavrilă (1847-1910), cel care a înființat ziarul *Basarabia* (1906-1907), prima publicație periodică de limbă română din Basarabia, un înfocat militant pentru drepturile naționale ale românilor basarabeni din epoca dominației ruso-țariste. Romulus Cioflec o cunoaște pe viitoarea sa soție la una dintre consfăturile de seară de la redacția ziarului *Cuvânt moldovenesc*, apoi ca participantă la cursurile pentru învățători din vara anului 1917. Căsătoria celor doi are loc la Chișinău, în data de 8 septembrie 1922.³ Antonia Gavrilă a absolvit, în anul 1903, *Școala de Arte Frumoase* din Odesa, după care a predat la școli din Chișinău. La Timișoara, începând cu anul 1926, este maestră de desen și caligrafie la *Liceul de Fete „Carmen Sylva”*. Cu Antonia, într-o armonie desăvârșită, călătorește Romulus Cioflec, în anul 1927, în Spania, iar în anul următor, cu un vas de croazieră, ajunge în regiunile scandinave, dincolo de Cercul Polar.

Maria, soția profesorului Constantin Cioflec (1880-1978), după ce a urmat cursurile Școlii de Menaj din Freiburg, cu examen de Capacitate luat la București, în 1923, predă menaj și gospodărie, fiind și subdirector al internatului *Liceului de Fete „Carmen Sylva”*. Victoria, soția juristului Victor Cioflec (1887-1972) este profesoară de Științele Fizico-Chimice, fiind licențiată a Universității București,

¹ Romulus Cioflec, *Pe urmele destinului, o goană în jur de sine însuși*, Volumul I, București, Editura Remus Cioflec, p. 18.

² Romulus Cioflec, Op. cit., p. 190.

³ Luminița Cornea, *Romulus Cioflec, o viață în imagini*, Centrul Cultural Județean Covasna, Sfântu Gheorghe, 2016, p. 29.

din 1912, cu examen de Capacitate luat la Cluj, în 1921; ca o foarte bună profesoară, este invitată să participe la congresele naționale de chimie. Elena, soția lui Silvestru Cioflec (1889-1969), originară din Basarabia, după ce a absolvit liceul la Chișinău, a urmat Facultatea de Medicină din Iași. Este medic școlar la același liceu, unde predă și ore de igienă, cu multiple atribuții, precum acelea de a vizita elevele la internat, de a alcătui fișe sanitare individuale pentru eleve și colective, de a scrie adrese prin care solicita ajutoare pentru tratamentul elevelor bolnave, deoarece școala nu dispunea de fonduri pentru ajutorarea acestora.⁴

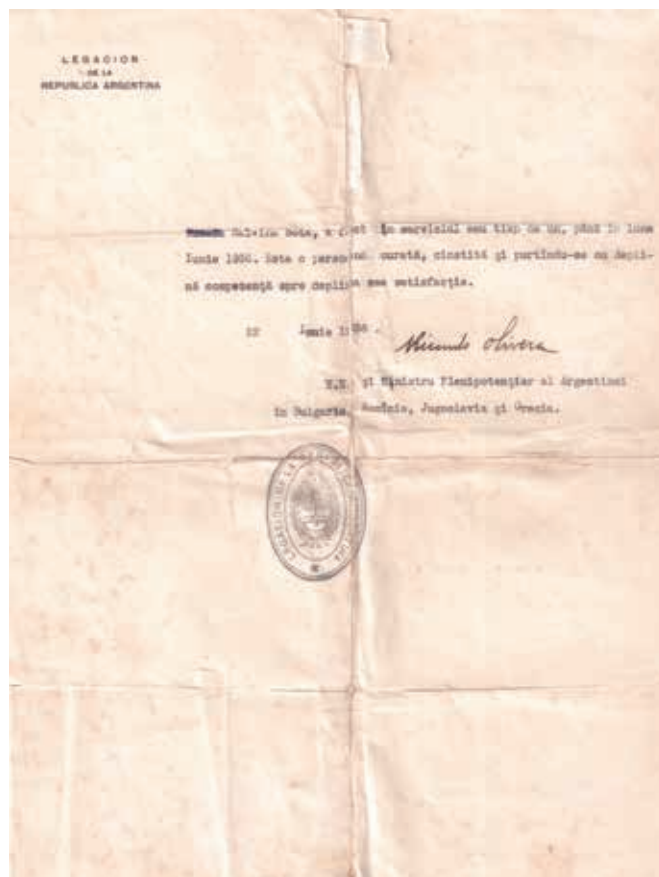
Salvina Bota, născută Cioflec (1912-1997), fiica lui Ioan Cioflec, văr primar al scriitorului Romulus Cioflec, a fost în serviciul Legației Republicii Argentina la București, așa cum rezultă din adeverința alăturată (vezi imaginea), în care este caracterizată ca „o persoană curată, cinstită și purtându-se cu deplină competență spre deplina mea satisfacție.” Adeverința este datată: 22 iunie 1936, cu semnătură indescifrabilă, dar cu titulatura: „E.E. Ministru Plenipotențiar al Argentinei în Bulgaria, România, Jugoslavia și Grecia.” Ulterior, Salvina Bota s-a stabilit în Araci, ținând legătura cu rudele plecate în alte localități, în special cu Octavian Cioflec (1900-1983), fratele mai mic al scriitorului. Alăturăm articolului nostru textele a două cărți poștale (astăzi, rarități filatelice) din 12 decembrie 1965 și, respectiv, din 10 ianuarie 1966 expediate Salvinei Bota, în Araci. Cuprinsul cărții poștale din 12.12.1965 este următorul:

„Dragii noștri,

*Vă scriem de pe Valea Zimbrilor, de lângă stupină. Suntem sănătoși și o ducem bine aici din multe puncte de vedere. Viața e mai ieftină, lemne la discreție și multă liniște. Totuși ne gândim mereu la cele ce am lăsat acolo și la cei ce ne-au fost prieteni. Pe aici a început să îmbrace haina albă de zăpadă, totul. E o priveliște încântătoare peste tot. Nădăjduim că în curând vom primi vești bune de la voi. Cu mult dor și drag, Octavian și Tinca.*⁵”

⁴ Luminița Cornea, *Membri ai familiei Cioflec implicați în activitatea culturală și didactică*, în volumul *Studii și articole literare*, cu o postfață de Ion Topolog Popescu, Editura Pastel, Brașov, 2014, p. 5-17.

⁵ Tinca este soția lui Octavian Cioflec.

Copie: adeverință de la Legația Republicii Argentina

Cartea poștală din 10.01.1966 are următorul text: „Dragilor,

*Am trecut prin Araci, așa cu fuga și nu am avut timp să trec pe la voi. Dar am lăsat dl(ui) Axente, contabilul, să vă dea 200 lei, iar restul de 200 vi-l dă Doina.*⁶ *Ea vă trimite prin poștă. Suntem încă răciți de pe drum, dar sperăm că ne vom face bine în curând. Încolo, toate bune. De anul nou am fost la București, unde ne-am întâlnit toată familia. Vă urăm toate cele bune cu noul an, multă sănătate și vă sărutăm, Tinca și Octavian.*”

Cuprinsul cărților poștale este interesant prin informațiile despre persoane cunoscute, despre viața familiei în acea perioadă, cu bucurii și greutăți.

Zenobia, soția lui Virgil Cioflec (1874-1948), scriitor și consacrat critic de artă, văr al scriitorului, este publicistă cunoscută, la început de secol, prin pseudonimul Rodica, cu care semna în ziarul *Adevărul* din București.⁷ Lingvistul Sextil Pușcariu (1877-1948), prieten al lui Virgil Cioflec, scrie în prefața pregătită pentru editarea corespondenței cu acesta (aflată în arhiva Institutului de Lingvistică și Istorie Literară

⁶ Doina este fiica cea mai mare a lui Octavian Cioflec.

⁷ *Adevărul*, anul XVI, nr. 4940, 2 mai 1903, p. 2.

„Sextil Pușcariu” al Academiei Române, din Cluj-Napoca) următoarele: „În casa lui Cioflec, împodobită cu pânzele lui Grigorescu, Luchian și alți pictori români, mă simțeam ca acasă de câte ori mergeam la București. Soția lui, care pentru prietenii bărbatului ei avea totdeauna o vorbă caldă și o sollicitudine de excelentă gospodină, pricepea să facă din lăcașul din strada Dorobanților un cuib în care te simțai nespus de bine. Iar când Sufixul – căci așa mă botezase Cioflec din cauza lucrărilor mele filologice – își găsi o Sufixă, Ciancu – numit astfel din cauza mustăților sale chinezești – și cu Cianca lui ne-au fost nași”. Portretul Zenobiei, pictat de Ștefan Luchian, se poate admira la *Muzeul de Artă* din Cluj-Napoca, aflându-se în patrimoniul de bază al acestui muzeu, fond donat muzeului de filantropul Virgil Cioflec. Femeile Cioflec au reușit să se impună în comunitate,

Carte poștală expedită Salvinei Bota în 10.01.1966

urmându-și soarta și voința individuală într-o vreme, în general, neprielnică. Sprijinite de familie, ele și-au împlinit destinele într-o țară mai mare, o dată cu întregirea României.

Notă: Mulțumim ec. Bogdan Negrea, strănepot al scriitorului, pentru informațiile oferite privind genealogia familiei.

Luminița Cornea

Gheorghe Cioflec – director „Credit Technic” București

Prin părinți, Gheorghe (George) A.A. Cioflec (1877-1963¹) provine din Araci, deși s-a născut la Brașov, fiind fiul comerciantului Aron Cioflec (junior) și nepot de frate al preotului Gheorghe Cioflec. Cărturarii familiei Cioflec din Araci provin din trei ramuri, trei frați Cioflec: Dimitrie, profesorul și folcloristul; Gheorghe, preotul; Aron, cântăreț bisericesc și învățător, și Rafira, căsătorită Colț (familie care, stabilindu-se în Vechiul Regat, și-a schimbat numele în Colțescu). Dimitrie Cioflec a fost căsătorit cu sora pictorului Mișu Pop; nu a avut copii. Ceilalți au avut mai mulți copii. Toți s-au manifestat ca oameni de vază în comunitatea satului, iar cei care au plecat din sat au făcut studii și au devenit cunoscuți în domeniul lor de activitate. Vom numi, în continuare, pe cei care și-au făcut un rost, prin studii, plecând din sat. Astfel, Aron Cioflec a

avut zece copii din două căsătorii. Din prima căsătorie, a rezultat: **Aron Cioflec**, junior, comerciant; Nicolae Cioflec, moșier în România, tatăl lui **Virgil Cioflec**. Din a doua căsătorie: Constantin, cântăreț bisericesc și dascăl, tatăl scriitorului **Romulus Cioflec**; David, tatăl editorului și librarului **Remus Cioflec**.²

Aron Cioflec (1846-1909), junior, a fost comerciant în Brașov, unde este și înmormântat – un frumos și impunător mormânt aflat chiar în fața intrării bisericii cu hramul Sf. Cuv. Parascheva din incinta cimitirului Groaveri din Brașov. Construcția bisericii actuale a început în anul 1876, când Aron Cioflec era un important și cunoscut comerciant din Brașov. Faptul că și-a putut alege loc de veci în imediata apropiere de intrarea în biserică presupune că a fost unul dintre ctitorii sfântului lăcaș. Groaveri este cimitirul care iradiază patriotism și cultură, aflat în cartierul românilor avuți din vechiul Brașov, bogați nu numai material, ci și spiritual, precum: poetul Andrei Mure-

¹ G. Cioflec este de aceeași vârstă cu Sextil Pușcariu; în anul 1906 a avut o fată, Constanța, care a murit la un an, fiind înmormântată în cimitirul Groaveri, Brașov, mormântul din fața bisericii construit de bunicul ei, Aron Cioflec (1846-1909), unde acesta este înmormântat împreună cu familia. În acest mormânt a fost înmormântat și George A. A. Cioflec și soția sa Sabina (1887-1977).

² Luminița Cornea, *Romulus Cioflec, o viață în imagini*, Centrul Cultural Județean Covasna, Sfântu Gheorghe, 2016.

șianu, filologul și cunoscutul astrist Andrei Bârseanu, pictorul Mișu Pop, membri ai familiei Lapedatu, profesorul Virgil Onițiu, muzicianul Iacob Mureșianu, poetul Radu Teculescu și alți membri ai familiei episcopului Justinian Teculescu, profesorul Ion Colan, marele lingvist Sextil Pușcariu și alții mulți, o adevărată necropolă a personalităților brașovene³.

Revenim la familia Cioflec și ne oprim la **Gheorghe Cioflec**, fiul comerciantului Aron Cioflec, care desigur a dorit ca fiul său să-l urmeze în profesia sa. Așa se explică faptul că Gheorghe Cioflec este elev la Școala Comercială din Brașov, unde a fost coleg și prieten cu Sextil Pușcariu (1877-1948), viitorul mare lingvist.

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române, Cluj-Napoca, deține în fondul documentar de corespondență primită de Sextil Pușcariu, un număr de patru scrisori expediate de Gheorghe Cioflec. Sextil Pușcariu, în ultima perioadă a vieții, pregătise toate scrisorile primite pentru a fi publicate, numerotându-le în ordinea cronologică a scrierii lor. Pentru cele patru primite de la Gheorghe Cioflec, a scris o prezentare scurtă a autorului lor, cunoscându-l bine, fiind coleg și prieten cu el la Școala comercială din Brașov, amintindu-și că era „oacheș și micuț de stat” iar, ca director la Creditul tehnic București, Gheorghe Cioflec participa, la Cluj, la „maialul”⁴ brașovenilor, de care era încântat, de aceea venea la această serbare în fiecare an. În baza acestei prietenii, Gheorghe Cioflec l-a rugat să-i facă unele servicii.

Cele patru scrisori au același antet: „CREDITUL TECHNIC București, Direcțiunea, telefon 17 / 63”, aceeași formulă de adresare „Dragă Pușcariu!” care denotă și un sentiment de prietenie, dar și de respect. Prima scrisoare este datată: „București 10 Sept. 1923” și ne amintește faptele de filantropie ale mai multor membri ai familiei Cioflec, de-a lungul generațiilor, până în zilele noastre, începând cu folcloristul Dimitrie Cioflec, moșierul Nicolae Cioflec, comerciantul Ioan Colțescu, mult mai cunoscutul Virgil Cioflec. Adăugăm acum pe Gheorghe Cioflec care, așa cum rezultă din scrisoarea menționată, dorește să

ajute pe fiul șefului atelierului mecanic al Societății Metalica din București, „un băiat sărac în etate de 12 ani”, care „a terminat cu mult succes cele patru clase primare. Este un copil foarte bun și din părinți săraci, muncitori și foarte cinstiți. Acest băiat are mare vocațiune și atracțiune pentru a se face preot”. Prin urmare, trebuie să intre la seminarul din București, „spre a face studiile necesare”. Gheorghe Cioflec afirmă că el nu-l cunoaște pe Directorul Seminarului, dar „cum numele tău e vestit și oriunde vei bate ți se va deschide”, își permite să-l roage „călduros” pe Sextil Pușcariu a-i trimite „cu întoarcerea curierului o recomandatie a ta către Directorul Seminarului de aici, pentru tânărul Velicu A. Nicolae, spre a avea cât de puțină atențiune pentru acest băiat care s-a înscris deja la examen în acest scop.”

Ca și în celelalte scrisori, mulțumește anticipat „pentru buna-voință”, rămându-i îndatorat. Formula de încheiere este specifică vremii, exprimând sentimentele de prețuire: „Cu toată dragostea, al tău devotat,” urmează semnătura frumos caligrafiată, „G. Cioflec” și însemnarea „Director Credit Technic București”.

Adresările ceremonioase se regăsesc în toate cele patru scrisori. Deși au fost colegi de școală și sunt per tu, Gheorghe Cioflec îl apreciază în mod deosebit pe Sextil Pușcariu, cunoscând că este „un savant de valoare” cu care „ne mândrim”.

În scrisoarea notată cu nr. 2, Gheorghe Cioflec îl roagă pe Sextil Pușcariu să-l ajute să obțină biografia unchiului său Dimitrie Cioflec⁵, aflată la Consistoriul din Sibiu, și de asemenea biografia (înțelegem genealogia) familiei Orghidan, „din care familie îl avem astăzi pe dlui Orghidan, Directorul General al Societății Reșița și care ca român ne face numai fală”. Iată conținutul scrisorii:

*CREDITUL TECHNIC București 12 Iulie 1926
Direcțiunea telefon 17/ 63*

Dragă Pușcariu!

Îmi permit a-ți face următoarea rugare apelând la buna voința ta:

³ <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/cimitirul-groaveri-din-brasov-iradiaza-patriotism-si-cultura-160520.html>

⁴ Maial – sărbătoare tradițională specifică localităților din Țara Bârsei.

⁵ Dimitrie Cioflec (1829-1891), profesor la gimnaziul românesc din Brașov; la îndemnul lui George Barițiu realizează prima colecție de folclor din Ardeal, imediat după apariția colecției de poezii populare a lui Vasile Alecsandri (1852); Luminița Cornea, *Dimitrie Cioflec (1829-1891) – culegător de folclor și slujitor al ASTREI*, în volumul *Făclii arzând. File de istorie literară*, Editura Eikon, București, 2019, p. 60-70.

Banca Sindicatul Cinematografiștilor din România-Mare S. A., str. Paris 11. Fondat: 1920. Capital: 1.000.000 lei (1000 nominative și 1000 acțiuni la purtător. V. n.: 500 lei). Pentru fondatori fiecare acțiune nominativă dă dreptul la 1 vot și 2 acțiuni la purtător dau 1—1 vot; pentru ceilalți acționari 20 acțiuni dau 1 vot; maximul voturilor 60. **Distribuirea profitului:** 5% dividend I; 20% rezerve; 12% cons. de adm.; 5% cenzori; 3% administrator delegat; 1% substitutul său; 2% ceilalți administratori; 1% funcționari; 2% fond de pens.

Consiliul de Administrație: (5—15 membri, pentru 4 ani, cu 20 acțiuni) **Președinte:** I. Al. Vasilescu. **Vicepreședinte:** I. Ionescu-Sever. **Membri:** I. Capetanu, A. Machinici, C. Măniculescu, Simeon C. Matei, C. Costa, St. N. Scherer, S. Berger, Gh. Sachelarie. **Comitetul de direcție:** I. Ionescu-Sever, C. V. Ionescu, A. Machinici.

Banca Sindicatului Intreprinzătorilor de Lucrări Publice și Particulare S. A., str. Marconi 3. Tlf.: 14/30. Fondat: 1919. **Aporturi:** Creditul Technic (Buc.) cu 2320 acțiuni; Banca Românească (Buc.) cu 300 act.; Banca Agricolă S. A. (Buc.) cu 240 act.; Banca Marmorosch, Blank (Buc.) cu 240 acțiuni **Participațiuni:** Metalica; Movila Tekirghioi; Edilitatea. **Capital:** 1.750.000 lei (3.500 acțiuni 500 lei). 5 acțiuni dau dreptul la 1 vot; maximul voturilor: 20 ct. sine și 20 ca mandatar. **Dividendul pe ultimii 3 ani:** 8%, 11%, 5%. **Prescripțiunea cuponului:** 5 ani. **Publicațiunile:** Mon. Of. și Argus.

Consiliul de Administrație: (7—15 membri, pentru 4 ani, cu 40 acțiuni) **Președinte:** Arh. Gr. G. Cerkez. **Vicepreședinte:** Ing. A. Grigoriu. **Membri:** Ing. Tib. Eremia, Ing. M. I. Stroescu, Ing. C. Grigorescu, Ing. Gr. Fieroiu, Ing. I. Popovici, Mezin, I. Niculescu-Moroianu, Ștef. Bărcuș, Simion Vasilescu, M. Romașcu, M. Gr. Popescu, G. Cioflec și A. Lușan. **Cenzori:** Ing. N. G. Costinescu, D. Sebescu și C. Avramescu Contabil Autorizat. **Director exec.:** Carol C. Waldmann. **Secretar:** Nicolae L. Boeru Contabil Autorizat. **Firma o seamnează:** Directorul cu un membru din consiliu sau doi membri din consiliu.

BILANȚ — 31. Dec. 1922.

ACTIV	PASIV
Acționari	Capital
Acțiuni de emis	Fond de rezervă
Casa	Fond de ajutor și pens.
Efecte scontate	Dividende
Mobilier	Conturi curente

George Cioflec, în Consiliul de Administrație

M-am străduit mult a obține biografia unchiului meu profesorul Cioflec decedat; biografie care la timpul său emanase de la Conzistoriul din Sibiu în forma de Caetaș, unde era și chipul său, și n-am putut parveni să o capăt nici până astăzi.

În al II-lea rând există de asemenea biografia (tulpina) familiei Orghidan din care familie îl avem astăzi pe Dlui Orghidan⁶ Directorul General al Soc. Reșița și care ca român ne face numai fală. Într-o convorbire avută cu el, discutând de reminiscențele bătrânești i-am promis că mă voi adresa ție și în această chestiune.

Cum toți știm că ești un savant de valoare și ne mândrim cu tine, eu îmi permit din nou a te ruga călduros în privința celor două chestiuni din această scrisoare, asigurându-te căci și eu mă voi sili a corespunde cu multă recunoștință față de tine, atunci când se vor ivi împrejurările. Sper că nu vei neglija rugăciunea mea și-mi vei acorda întreaga ta buna-voință.

Cu dragoste și amicitie,

Semnătura cu specificarea: Director Creditul Technic

La puțin timp, în 19 iulie 1926, Gheorghe Cioflec îi scrie o altă scrisoare, mai scurtă, prin care „în-

⁶ Orghidan este numele unei cunoscute familii de comercianți brașoveni care a continuat să poarte cu mândrie acest nume: ex. Nicolae Orghidan (1881-1968), profesor la Universitatea din București, și fiul său, Traian Orghidan, director al Institutului de Speologie „Emil Racoviță” din București.

Creditul Technic: George Cioflec, director comercial

drăznește” a-i face lui Sextil Pușcariu „următoarea rugare: Când timpul-ți va permite să bine-voiești a pune să fotografieze în aceeași mărime portretul unchiului meu Cioflec și spezele de fotografiere și remitere ți le voi achita cu multă mulțumire”. Finalul scrisorii exprimă sentimentele de recunoștință ale expeditorului: „Te rog a crede în recunoștința mea și te asigur că la prima ocazie voi ști să corespund îndatoririi ce vei binevoi a-mi face.”

A patra scrisoare din arhiva mai sus menționată este datată „1 August 1926”. La începutul epistolei sale, Gheorghe Cioflec își motivează întârzierea răspunsului: fusese plecat la Sovata pentru a-și aduce acasă familia. În continuare, mărturisește „cinstit” că nu a îndrăznit să se gândească, nici să se aștepte „la atâta bunăvoință și gentileț” din partea lui Sextil Pușcariu. A citit de două ori scrisoarea și „nu puteam să cred”. Ultima parte a scrisorii se cuvine a fi redată întocmai: „Ce să-ți mai spun decât că n-am cuvinte cum să-ți mulțumesc mai călduros; un lucru însă-l știu precis că voi căuta ca în toate ocaziunile ce mi se vor ivi, pe cât puterile mă vor ajuta, să-ți arăt recunoștința mea sinceră. Cu devotament și recunoștință,”

Necunoscând scrisoarea lui Sextil Pușcariu către Gheorghe Cioflec nu știm exact la ce anume se referă, dar presupunem că are în vedere rugămințile exprimate în scrisorile anterioare. Putem bănuși că referința

este la singura fotografie cunoscută astăzi a profesorului și folcloristului Dimitrie Cioflec, precum și la datele biografice cunoscute ale acestuia. Încă o dată și de câte ori, ne exprimăm regretul în legătură cu răstăcirea / distrugerea atâtor scrisori / documente rămase pentru totdeauna pierdute. Totuși, chiar și numai din aceste patru scrisori (probabil or fi fost și altele) putem să concluzionăm asupra unor lucruri de necontestat: dorința celor din familia Cioflec de a realiza BINE-LE și de a aduce mărturie faptele minunate săvârșite de înaintașii lor. Adăugăm dorința savantului Sextil Pușcariu de a răspunde rugămintelor colegului său de școală, realizând importanța și valoarea lor, mai ales că niciun serviciu nu era de interes strict personal.

N.B. Cercetând documente despre CREDITUL TECHNIC București, perioada interbelică, aflăm numele lui Gh. Cioflec, cu mențiunea: director comercial, alături de nume importante ale unor personalități din multiple domenii ale României interbelice.

Creditul Technic a fost înființat în anul 1919 de către Banca Românească și de Banca Agricolă. Printre ramurile activității acestei societăți se numără finanțarea întreprinderilor tehnice și operații de bancă. Consiliul de Administrație și Conducerea Executivă este formată dintr-un director general: ing. Corneliu Bălteanu și doi directori: ing. Mihail Cioc și G. Cioflec. (vezi copia anexată). Dintr-un alt act aflăm că, în 1922, Gheorghe Cioflec a fost membru în Consiliul de Administrație al Băncii Sindicatului Întreprinzătorilor de Lucrări Publice și Particulare S.A., strada Marconi, nr. 3, București.⁷ (Mulțumiri pentru trimiterea bibliografică domnului ec. Bogdan Negrea, unul dintre urmașii de astăzi ai familiei Cioflec).

Toate acestea ne îndreptățesc să-l considerăm pe Gheorghe Cioflec o valoare de prim rang a familiei Cioflec, căreia îi face cinste, și care, plecat din Araciul Țării Bârsei, s-a impus în lumea comercială a Bucureștiului interbelic.

Luminița Cornea

Alexandru și Nina Axente – personalități ale satului Araci (Diplomă de Bacalaureat, Bălți, 1942)

Doamna profesoară Ana-Maria Posea, născută Axente, nepoată a scriitorului Romulus Cioflec și a mitropolitului Nicolae Colan, mi-a vorbit despre părinții săi, oameni de vază din Araci, despre mama sa, Nina Axente, născută Cojocaru, în satul Terebna, județul Bălți, din Basarabia. Tatăl său, Alexandru Axente, după terminarea școlii, a fost repartizat ca notar tocmai în satul Terebna, prin anul 1942 sau înainte? Acolo a cunoscut-o pe Nina Cojocaru; urma să se căsătorească, dar vremurile tulburi le-au fost împotriva. În primăvara anului 1944, a urmat un nou calvar pentru basarabeni, după cel din 1940. Alt refugiu. Cei doi tineri au părăsit ținutul Bălți, refugiindu-se în România. Au plecat împreună cu părinții Ninei și cu fratele ei, Dumitru, un copilandru. Într-o căruță, ca toți refugiații basarabeni, au plecat din Terebna, au traversat Moldova, din sat în sat, pe unde românii de omenie îi ospătau cu ce aveau. Ținta le era Transilvania, locul natal al lui Alexandru Axente, adică satul Araci. Aici, cei bătrâni și-au făcut un rost; tinerii s-au căsătorit. Viața a mers mai departe.

Alexandru Axente a fost notar la Ilieni, la Vâlcele, în Araci, apoi a fost statistician (contabil), după cum îmi spune fiica lui, prof. Ana-Maria Posea. Nina Cojocaru, devenită Nina Axente și-a completat și și-a continuat studiile la București (găzduită chiar de familia Romulus Cioflec) și la Cluj. A fost profesoară de română, lucrând o viață în învățământ, la școala din Araci, fiind mulți ani și director. Alexandru și Nina Axente a fost o familie deosebit de respectată în sat. Ei iubeau frumosul, arta și cultura. Între soți era o înțelegere și o armonie deplină. Sătenii aveau încredere în ei, le cereau sfaturi în multe domenii, erau ascultați și ajutați. Cei doi au devenit personalități ale locului cu care oamenii satului se mândreau.

Profesoara Ana-Maria Posea îmi povestește cu dragoste și cu o mândrie justificată despre părinții ei, încât îmi face mare plăcere s-o ascult. Oarecum

⁷ https://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/33923/1/BCUCLUJ_FP_279771_1921_023_004.pdf

https://www.bcuculuj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/car/pdf/c//Creditul%20technic%20Societate%20anonima.pdf

Diplomă de bacalaureat, Bălți, 1942

cu teamă, îmi arată un document păstrat cu sfințenie. Merita să-l fotografiez. Este Diploma de Bacalaureat a mamei sale. Pe frontispiciul diplomei este scris mare cu majuscule: Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor; încadrată în stemă, este fotografia Regelui Mihai; la mijloc, scrie cu majuscule: Diplomă de Bacalaureat. În stânga, este fotografia posesoarei, iar în dreapta, într-un chenar, cu litere mici, datele biografice ale absolventei: „Elevei Cojocaru D. Nina, născută în anul 1922, luna August, Ziua 12, în Comuna Terebna, județul Bălți, Fata lui Dionisie, De cetățenie Română, Naționalitate: română; De Religie: gr. ortodoxă.”

Textul principal al documentului este următorul: „Noi, Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor văzând încheierea comisiei examenului de BACALAUREAT, ținut în sesiunea iunie 1942, în orașul Chișinău, dăm elevei COJOCARU D. NINA, absolventă a Liceului „Domnița Ileana” din Bălți, prezenta Diplomă de BACALAUREAT, secțiunea literară, obținută cu nota medie șase, spre a se bucura de toate drepturile acordate de legile și regulamentele în vigoare.

Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor
Dată în Bălți la 15 septembrie 1942

Directorul Școlii:
Președintele comisiei: Nr Școlii:
Inspectoratul Școlar Chișinău
Semnătura elevei:
Nr: 8269 Cojocaru Nina

Semnăturile sunt indescifrabile, în afară de cea a elevei.

În partea de jos, la mijloc este aplicat timbru sec. În colțul lateral din partea de jos, stânga, este aplicat un timbru de 20 de bani, cu portretul regelui Mihai și însemnarea: A. Bordenache (pictor regal, machetator). În colțul lateral dreapta, se află stema României cu însemnarea, abia observată, mai jos: gravat de (nume greu de descifrat).

O diplomă de studii eliberată, în anul 1942, de o școală din orașul Bălți, în Basarabia, a ajuns să fie folosită și păstrată la sute de km, în partea opusă a meleagurilor românești basarabene! Au pribegit oamenii, au pribegit și documentele! Câte au mai ajuns să pribegescă!? Ca și oamenii! Câți au pribegit din Basarabia în România? Câți au rămas acolo? Câți au suferit?! Și dincolo, și aici.

Printre lacrimi călătoare*

Pe aleile cimitirului Bellu frunzele toamnei se răzvrătesc sub pașii nepăsători ai adolescenților. Se răsucesc și se agață de șireturile adidașilor, încercând să le încetinească mersul. Trecerea. Pe aici e liniște, de obicei, însă acum o hărmălaie nepăsătoare umple aerul. E *Școala altfel*, diriginta a pus la cale o întâlnire cu eternitatea. Cu marii scriitori. Întâi și întâi îl vor saluta pe Eminescu, dar asta după ce diriginta va fi trimis un elev să cumpere flori și candelă de la florăria de lângă stația de metrou, așa că prima garoafă și prima candelă îi vor fi oferite lui, după ce elevii se vor fi mirat, desigur, de bordurile mormântului, asemănătoare foarte, dacă nu chiar identice, cu bordurile pe care ei, câteodată, se mai așază în preajma școlii, ca să butoneze telefoanele.

Și în timp ce râsetele se strecoară pe gaura lacătelor prinse de câte-un cavou, încercând să descuie povești uitate, o întrebare sinceră și jucăușă se aude din partea dreaptă a dirigintei:

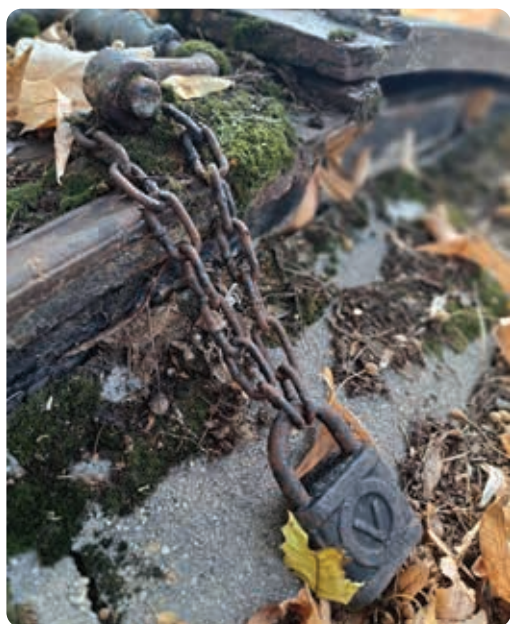
– Cine e Nichita Stănescu?

Diriginta se scutură de parcă a primit o găleată cu apă rece în cap, îl privește pe puștiul care o depășește cu un cap ca înălțime, nu, nu glumește, așa că trage aer în piept și-l lămurește. O altă întrebare o lovește puțin mai încolo, ca o minge de ping pong, din partea stângă.

– Doamna dirigintă, dar cine e Ion Minulescu?

Apoi:

– Cine e Amza Pellea?

Mormânt
cu lacăt la
Cimitirul
Bellu

Și uite așa, cu fiecare întrebare, diriginta se aplecă asupra ei și mai mult, uimită de inocența unei generații care în câteva secunde îți deblochează un telefon performant. O tresărire avu însă când auzi un chiot, urmat imediat de o exclamație victorioasă:

– Uite-l pe Ion Dolănescu! Să-i fac o poză, să i-o trimit bunicii!

„Călătorule din drum / Stai o vorbă să-ți mai spun...”. Elevul fredonează, butonând, trimițând instant fotografia, spre încântarea unei bunici petrecărețe cândva. Cântecul se înfășoară în jurul cișmelei din capătul aleii, sora fântânii cu roată, în timp ce elevii se înghiontesc umplându-și sticlele iar diriginta se oprește o clipă în fața unei cruci simple, pe care scrie doar Romulus Cioflec. Pe soclul crucii un alt nume, al soției, bănuiește ea. Vag, în amintirile ei găsește povestiri din lumea satului, și parcă nu mai e sigură dacă-i aparțin sau le-a citit în cartea scriitorului, dacă ea s-a urcat în cireșul vecinului sau vreun personaj, dacă durerea de burtă cauzată de prea multe cireșe a fost a ei, a vreunui tovarăș de joacă sau a vreunui năzdrăvan din poveste. Nu o întreabă însă nimeni cine a fost domnul al cărui nume e pe cruce, așa că le spune ea că a fost și profesor, nu numai scriitor, Nu o întreabă nici în fața blocului dreptunghiular unde literele șterse abia, abia lasă să se ghicească faptul că acolo doarme prietenul visătorilor și al învinșilor, Panait Istrati. Acolo unde, cu o lună în urmă, ea se așezase împreună cu o prietenă pe banca din lemn și priviseră în tăcere, după ce-și împărtășiseră poveștile, firul de iederă ce se încăpățâna să iasă dintr-un colț din piatra de mormânt a lui Panait Istrati. Le citi însă tinerilor ei tovarăși cuvintele înscrise aici, întru eternitate: „În negura vieții arta este singura lumină și poate unica nădejde de îndreptare. Am crezut totdeauna că arta este în stare să schimbe în curgerea viacurilor fața urâtă a lumii. Din toate valorile numai ea cuprinde mai multă dragoste și nu ne înșală niciodată.”

În jurul ei era liniște. Iată un mesaj care a ajuns la inimile lor, își spuse. Când se întoarse spre elevi, observă însă că lângă ea mai sunt doar trei fete, ceilalți se îndreptau spre *Femeia cu umbrelă* a cărei poveste le inflamase deja imaginația. Un gând, o

intenție trecu repede prin mintea-i, alungat de rațiune. Voise să-i întoarcă din drum cu o frază dintr-o scrisoare a lui Panait Istrati către Romulus Cioflec: „Cum poți să te grăbești, când ai în tine o așa de mare bucată de veșnicie?” Își dăduse însă repede seama că sunt tineri, foarte tineri și că aceasta e una dintre caracteristicile tinereții – graba, chiar dacă are în ea o mare bucată de veșnicie.

Așa că porni încet spre mormântul lui Romulus Cioflec, spre a-i spune acestuia că și-a amintit: întâmplarea cu cireșele o citise în cartea lui *Trei aldămașe*.

De undeva, nu foarte de departe, un cântec se învolbura printre frunzele copacilor:

Mă bate vântul, mă bate / Și din față și din spate /
Rău mă bate vântul, frate, / Și m-apeacă la pământ...

*Aluzie la volumul *Lacrimi călătoare* de Romulus Cioflec

POVEȘTI DIN SATELE DE ODINIOARĂ

Ion Onuc Nemeș

Cherindariu de părete

Din casă nu putea lipsi în niciun an „cherindariu” de părete. Pe el tata însemna cu un capăt de creion chimic, muiat din când în când în gură, ceea ce se întâmpla mai deosebit în gospodăria noastră: „O fătat scroafa șasă purcei; patru albi, doi cu șvergă neagră pă spate”. Peste două-trei zile completa: „Purcelul cel mic, călcat de scroafă. O mai rămas cinci”. Încet-încet, puținul spațiu alb al cherindariului se umplea de scrisul tatii: „S-o gonit jurinca”, „Trebe să fete Mișca”, „Am fost cu purceaua la dier”, „Ne-o murit tăte găinile”. Mereu și mereu cherindariu înregistra sușurile și coborășurile din gospodăria noastră: „Am fost la târg la Hida”, „O bățut gheața de ne-o stricat tăticele”, „O ieșit valea mare”, „S-o ales ciurdar”, „S-o ales purcar”, „S-o ales păcurar la oi”, „Pticat dibolița în râpa de pe coaste. O murit”, „Sămânat cucuruz în Dealu Mare”, „Finu Dolean ne-o dat mânz pântru prunc”, „Sămânat floare în Borlac”, „Săcerat grăul în Teștelice”, „Suit clisa în pod la afumat”...

Tata era cronicarul timpului și al casei noastre, într-o cronică prinsă pe perete, scrisă cu un capăt de creion chimic, muiat din când în când în gură.

Doar timpul, impasibil, trecea, trecea...

Pomnițarul

Crescuse mare, nu se știa câți ani are, poate că era de pe vremea când s-a ridicat casa veche, casă cu târnaț de-a lungul, iar pe la mijloc, în drept cu tinda, era filigoria, ori friguria, cum i se mai zicea. O casă tare vederoasă. Aici, în frigurie, îi plăcea lui

moșu’ Ghepeț să steie, că vedea în lungul drumului, până în Dealu Topii. Vara ne odihneam, mâncam în frigurie, seara cinam tot acolo, că era răcoare și vedeam lumea trecând în sus și în jos, vedeam și eram văzuți, dădeam și primeam binețe...

Într-o vară, tata a făcut un pat de scânduri în frigurie, a umplut un strujac cu paie, și acolo mă culcam alături de el, acoperiți fiind de cerul plin cu stele, lună și luceferi. Lipit de frigurie era pomnițarul, în fiecare vară plin de pomnițe mari, negre, dulci-acrișoare, tare bune. Mă suiam pe gardul de scândură ce împrejmuia friguria și, dintr-un pas, sprijinit în mâini, eram în pomnițar, în raiul acela plin de dulceață. Mâncam pe saturate și chiar peste, eram plin de negreală pe tot obrazul și pe burtă. Mult înainte să răsară soarele, pomnițarul se umplea de păsări cântătoare, fiecare cu glasul ei, cum trebuie să fi fost și în cer, la începutul lumii. Le imitam cântatul prin fluierat, păsările îmi răspundeau prin noi cântări – credeam eu –, și corul păsărilor cerului se încheia doar la lăsatul întunericii. În raiul acela de sunete, simțeam cum îmi cresc aripi cu care mă voi sui în cer.

Imagine de arhivă:
Concluzii – după o lecție de literatură (2007)

Mihaela Malea Stroe

Anotimpurile copilăriei

În urmă cu mai bine de jumătate de veac, în anii copilăriei petrecute la țară, am avut parte și de lecții concrete anti-risipă, lecții de ecologie, deși termenul lipsea pe-atunci de pe buzele vorbitorilor și din dicționar. Traiul cumpătat al sătenilor făcea „casă bună” cu natura, fără să fie nevoie de activiști și de educatori conservatoriști. Asta nu era o ispravă a „educației socialiste”! Venea de departe, de demult. Conlucrarea cu natura era un modus vivendi deprins din străbuni; greutățile, necazurile stăruiau de generații în traiul lor. Până pe la jumătatea secolului al XIX-lea fuseseră iobagi pe moșii de grofi. Stă mărturie, în acest sens, nota manuscrisă, datată „8/21 Septembrie 1906”, din mai înainte amintita Condică a parohiei Zoltán: „Comuna românească Zoltan a aparținut până la noua arondare a comitatelor la comitatul Albei-inferioare, iar de atunci la com. Târnavei-mari. Probabil a fost la început o comună săsească, care însă prin așezarea de elemente române s-a românizat, așa că abia au mai rămas unele nume săsești precum: Flitter, Maier. Locuitorii au fost până la 1848 iobagi pe moșia contelui Haller, care zicea că până unde se întinde moșia lui și ceriul e al lui. Astăzi s-a vestejit trufia fostului conte, căci din familia lui numai o fată contesa Percel își trăiește zilele în împrejurări destul de modeste pe jumătate

moșia, iar cealaltă jumătate a ajuns prin cumpărare în proprietatea comunei săsești bogate Roadeș.”

Mereu nevoiți să se adapteze timpurilor vitrege, oamenii locului au învățat să se „descurce”, să fie harnici și păstrători (nu zgârciți!), să nu irosească, să nu arunce la gunoi ce putea fi reparat, refolosit. În vremea copilăriei mele nu se vorbea de reciclare. Se practica, pur și simplu, dincolo de orice discurs. Cuietele strâmbe ori boante se puneau deoparte. La nevoie, îndreptate cu ciocanul, ascuțite cu pila, puteau fi folosite. De ce să le arunci? O talpă tocită de cizmă, de bocanc, de pantof, se pingelea. O șosetă găurită, o mânecă spintecată – se coseau. O cămașă ruptă – se cârpea. Reparate, peticite, dar curate, deveneau încălțări și haine de lucru. Nu i-a trecut nimănui prin minte să poarte cioareci rupți în genunchi, șurță cu spintecătură, broboadă sfâșiată, laibăr destrămat la piept sau cămașă ruptă-n coate. Ar fi fost semn de rușinoasă lene, de nepăsare, de neglijență. Tot reparând, străbunii au ratat ocazia de a fi precursorii modei actuale, când rupturile, spintecăturile, marginile zdrențuite ale hainelor de firmă, abia ieșite din fabrică, sunt la mare preț și la mare căutare. Ce poate fi mai cool decât o pereche de ginși nou-nouți, cu găuri la genunchi, rânțuiți la buzunare și într-adins decolorați, tociți sau pătați „artistic” pe ici-pe colo, ca să lase impresia că ar fi fost purtați de câteva generații la rând? Mărturisesc, încă nu m-am dumirit care este mesajul profund al acestui stil vestimentar devenit un soi de uniformă... fără frontiere. O solidarizare cu lenea de a repara? O sfidătoare simulare a sărăciei? Un protest față de ce e întreg sau cu finețe și trudă recondiționat? Un refuz al eleganței clasice și al simbolisticii costumelor populare de oriunde? Un metaforic avertisment că viitorul aparține rupturilor, destrămarilor, zdrențuirii, sfâșierilor la propriu și la figurat?

Pe-aici, în vremuri trecute, estetica veșmintelor gata-rupte încă nu-și deschisese drum spre podiurile marilor case de modă și, de acolo, spre garderobe costisitoare ale unui segment de cumpă-

Pictură de Vasile Ostahi (Chișinău)

rători-purtători-VIP, care, după un sezon sau chiar mai repede, se plictisesc grav, incurabil, de propriile achiziții și le aruncă fără nicio remușcare. Să dai bani grei ca să cumperi ceva nou care pare vechi, răpciugos? Bătrânii satului s-ar fi crucit: „Doamne ferește, ce risipă smintită!” N-or fi avut ei, cândva demult, viziunea de ansamblu a răului planetar provocat de îmbuibarea și lăcomia unora, nici vreo idee despre primejdia derapajului consumerist. Să repara, să recondiționezi ce se poate recondiționa era o atitudine moștenită din vechime, o chestiune firească, de bun-simț elementar, de cumpătare, de echilibru.

Nici când hainele sau alte țesături cedau iremediabil, nu se aruncau. Se tăiau în fâșii din care se lucrau preșuri-unicat, în asimetrice, neconvenționale combinații de culoare, după cum se nimerea să fie „materia primă”. Artă naivă? Preșurile din fâșii au ajuns azi la rang de modă. Nu se țes manual, din resturi, ca originalul. S-au industrializat și au prețuri prohibitive. Generațiile cu trai modest care, acum un secol-două, poate mai mult, le-au creat de nevoie, sunt, în fond, un pattern maker, sursă de inspirație și de profit pentru designeri contemporani.

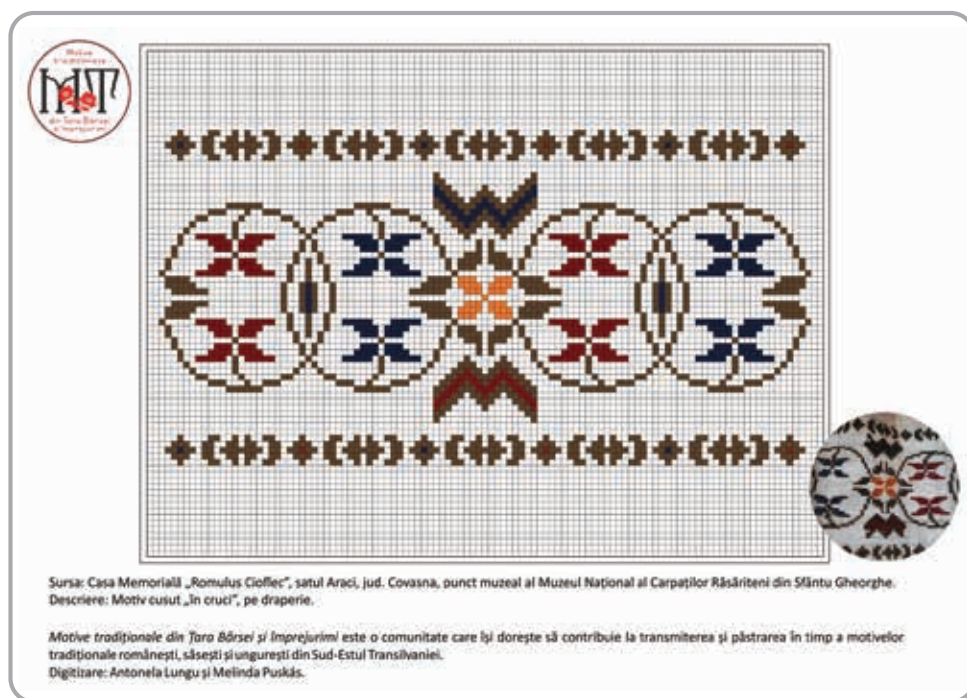
Bucățile mici rămase erau bune de șters praful, de lustruit încălțăminte sau, stropite cu puțin petrol, bune de aprins focul în soba cu lemne. Ultimele rămășițe ajungeau, câteodată, la gunoi. Fără să polueze, pentru că, fiind biodegradabile, se descompuneau repede în gunoiul de grajd – util, la rândul

lui, să îngrășe natural pământul. Țesăturile și tricota-jele sintetice făceau furori prin zonele „civilizate” ale planetei. La noi, valul de entuziasm, de euforie față de poliester, nailon, acril, materiale supraelastice, se apropia cu încetinitorul. Abia prin clasa a șaptea, la Sighișoara, am primit în dar de la mama o încântătoare – și, inițial, râvnită – rochiță de vară, din nailon imitând mătasea. Parcă o văd și acum: ușoară, cu o croială ajustată modei de atunci, colorit plăcut – în nuanțe pastelate de mov, bleu, bej. După spălare se usca repede, nu se șifona, te scutea de migăleala călcatului, materialul era rezistent... Numai calități??? Aparent, da! Doar că, pe vreme răcoroasă, nailonul ținea rece, te lua cu frig pe spate, iar pe căldură sufoca, te treceau toate nădușelile, ca într-o saună la purtător. Și-apoi, întrucât urma să treacă încă mulți ani până să apară balsamurile parfumate, cu efect antistatic, după fiecare spălare frumoasa rochiță se „electriza”, își manifesta personalitatea scoțând pocnete ușoare și scânteii discrete în mărunțele „descărcări electrice”. Se lipea de corp cu nedorite cute, cu vâlurele și onduleuri caraghioase, ca o stranie lighioană înzestrată cu voință proprie de neînfrânt. A urmat o involuntară probă a focului. Într-o zi, vrând eu să aprind focul la un ochi de aragaz, o fărâmă încinsă din gămălia chibritului a căzut pe rochiță. Nailonul s-a topit instantaneu, lăsând la iveală o gaură cât un bob de piper, mărginită de un fel de zgură negricioasă. Zgură aspră, nu cenușă fină, ca la țesăturile din fire naturale.

Bucuroasă că nu m-am ars, n-am mai purtat rochița, nici nu-mi amintesc ce s-a întâmplat mai apoi cu ea.

Bineînțeles, am avut, de-a lungul timpului, și piese vestimentare sintetice, dar sunt sigură că de la rochița aceea m-am ales pe viață cu o reacție de reticență la aproape tot ce nu este produs din fibre de bumbac, in, lână, mătase ori măcar de hibridă vâscoză. Din fibre naturale, ca în primul anotimp al copilăriei.

*(fragment dintr-un volum
aflat în lucru)*

Model tradițional de la muzeul din Araci. Digitalizare: Antonela Lungu și Melinda Puskás.

Athosul tămăduirii mele

Numai tălpile mele știu drumul
Tăcutei rugăciunii,
Piatră mă fac atunci când o rostesc,
Când o închid în slăbiciunea păcatului,
Când în ea pe mine mă surp
Întru deșertăciune urc
Și mă căznesc,
Și plâng Doamne la picioarele tale
Și nu sunt vrednic să te privesc.

Numai tălpile mele știu drumul
În zadar cărându-mi povara
Oaselor atât de vinovate,
Neputincios te-am cerșit, Doamne,
Până în creștetul muntelui te-am căutat tine
Și orb am fost și n-am văzut
Că mereu, Doamne, erai acolo cu mine.

Blestemat război

Nu mai zboară păsări
Peste cerul acesta cumplit,
Noi am răstignit zborul
Și moartea o am dăltuit,
Războiul aerul ni l-a preschimbat în granit.

Nu mai zboară păsări,
Berzele nu mai aduc copii vii,
Între mine și tine cad obuze,
Despre iubire nici nu mai știi,
Cinic sărutul e ucis pe buze.

Nu mai zboară păsări,
Până și aeroporturile au început
Să le refuze,
Între mine și tine blestemat război,
Nimic nu va putea
Peste ani să ne întoarcă în noi.

Peste ani poemele
Nu vor mai avea muze.

Eu cred că mama

Eu cred că mama n-a vrut să mă strige
La naștere Ioan,
I-a fost teamă, i-a fost frică,
Însă era târziu și nu în zadar
Eu mă născusem cu un trup viguros
Ca un butuc de stejar.
Da, ea s-a temut ca prin numire
Nu cumva să mă așeze mai presus
Decât pe cel care a fost și este
Botezătorul lui Iisus...

Și evlavioasă, din cale afară cum ea era,
Într-un alint, într-un dulce dezmierd,
Altcumva a hotărât a mă boteza.

Da, mama așa era,
Pe Ioan Botezătorul și pe Hristos
Nu și-a dorit vreodată a-i supăra...

Îngerii mi-au zis

Îngerii mi-au zis:
Mama ta a murit
Și tu taci ca o amforă
Găsită pe țărm de bătrâni marinari...
Palmele tale n-au linii
Din care să se adape ghicitoarele,
Nu ai arginți pentru luntrașii samsari,
În curând vor veni popii
Să muște din colacul uitat pe pervaz.

Îngerii mi-au zis:
Mama ta a murit
Și tu nu ai lacrimi pentru a plăti
Trecerea dinspre durere către extaz.

Alți îngeri mi-au zis:
Într-o zi de moartea ta noi vom face haz...

FEREASTRA ORBULUI **ecografia epică a ființei mele**

După primul spectacol de povești, de la Liceul de Muzică, repetițiile au continuat, cu energia și bucuria de a descoperi la tot pasul câte ceva de adăugat, la mișcare, la intenția interpretativă, la asocierea cu banda sonoră. Avusese deja loc confruntarea cu spectatori reali. În cunoștință de cauză, făceam acum diferite scheme de mișcare, introduceam mici schimbări de atitudine, iar rostirea firească, cu glas tare, îmi indica precis care variantă este mai bună, mai atrăgătoare. Pe parcursul repetițiilor, am conceput și proiectul de viitoare spectacole. Cui aveam să-i ofer în continuare munca mea, spectacolul conceput pe baza basmelor în versuri din primele mele trei cărți cu care ieșisem în lumea literară? Soluții existau destule, rămânea numai să decid care este varianta cea mai bună. Doar că viața e o domnie a neprevăzutului.

Pe neașteptate, ca toate celelalte momente din ultimul timp, a apărut o idee mult mai îndrăznească și cu o nouă aură de inedit. M-am întrebat dacă n-aș putea realiza un turneu în Canada, pentru copiii comunităților românești de acolo.

Unora li se poate părea o idee venită dintr-o altă lume, nesăbuită din start. Gândul pornea totuși de la un fapt real. Eram corespondentul revistei românești de cultură „Atheneum” din Vancouver, colectiv în care îmi făcusem prieteni. Scriam pentru această revistă câte un articol pentru fiecare număr. De obicei, transcrierea interviurilor pe care le realizam la radio cu diferite personalități, plus unele articole despre evenimente culturale la care asistasem. Îmi făceam în acest fel mâna.

Legătura cu Vancouver o începusem, scriind colectivului revistei, prezentându-mă și oferindu-mă să le trimit materiale, ca o posibilitate de a fructifica munca mea cotidiană, de a face să fie citite interviurile, nu numai să plutească pe unde, să ajungă sonor în casele oamenilor.

Idea cu spectacolul meu putea avea punctul de pornire la Vancouver. De aici, putea veni invitația. Fără invitație, nu te puteai deplasa într-o țară dincolo de ocean. Am analizat această oportunitate cu

Nick Sava, redactorul-șef al revistei, care se născuse și el în Brașov. I-a plăcut de la început ideea. Fiind de 20 de ani în Canada, știa bine că astfel de spectacole pentru copiii românilor erau o raritate, ceva care putea fi așteptat cu sufletul la gură și cu o mirare permanent întipărită

pe fața micuților care cine știe de când nu mai auziseră o poveste în limba de acasă. În câteva luni, turneul era perfectat, devenind un concept de proporții megalomane pentru slabele mele puteri inițiale și pentru încă firava încredere în forțele proprii. Urma să străbat cele mai importante așezări canadiene, de la un capăt la altul, de la stânga la dreapta, așa cum priveam pe hartă. De unul singur, contactasem asociații românești, cenacuri, reviste, centre culturale și sociale, biserici din toată Canada și le povestisem de spectacolul meu. Le ofeream totul, fără nicio pretenție. Doar să mă găzduiască un român, cât timp voi fi între localități. Am întâlnit peste tot, în conversațiile mele pe internet, oameni care vedeau oportunitatea și ineditul unei asemenea propuneri. Apoi, era cel mai simplu lucru din lume să primești un singur interpret, căruia trebuia doar să-i găsești un loc de cazare în vreo casă de român, să stabilești sala în care se va juca spectacolul și să anunți comunitatea despre apropierea acestui spectacol. Decorul îl aduceam eu. Era o valiză plină de jucării care urmau să servească la derularea poveștilor. Scara și cuierul pom, necesare în spectacol, le găseam la fața locului. Tot la fața locului, urma să solicit unui român să mă asiste tehnic, să dea drumul pe casetofon la secvențele muzicale dintre poveștile interpretate. Doamne, de unde atâta curaj? O transă apropiată de irațional, dar, în același timp, realizam că e unica ce te ține în viață, îți dă un rost. Șoimul însetat de sângele clipelor, cel care ia în gheare anii mei, fără întoarcere, învățându-mă să zbor. Peste toate, a fost și conștiința că realizez ceva cu nuanță de pionierat. Dacă proiectul nu e consistent, e posibil să renunți pe parcurs, oricât ai fi de hotărât. Nu mișcam ceva doar de dragul de a face, știam că am ceva de spus, ceva ce, poate, nu s-a mai văzut.

În același timp, au apărut și mega idei în ceea ce privește activitatea de după întoarcerea în România, în toamnă. Visam la realizarea unui recital de basme și muzică împreună cu filarmonicile din toată țara, spectacol jucat periodic sub egida Teatrului pentru Copii, la un turneu gratuit prin casele de copii, la spectacole săptămânale în Sala Studio a radioului în care lucram. Dulcea siguranță că zilele nu vor trece

fără folos îmi dădea o energie debordantă. Unde aș fi ajuns, dacă aș fi lucrat toată viața în acest ritm? Mă rog, poate toate au început, atunci când a venit vremea lor. Uneori, cam târziu, dar fără experiență nu se încheagă nimic și există și o fantastică posibilitate de recuperare a timpului în fiecare dintre noi. Doar să vrei și să ai cu ce. Uiți și de suferințe și de dificultățile traiului zilnic. Uiți de toate, dar nu uiți de tine.

TRADUCERI

Norbert Paganelli

Traducere în limba română de Denisa Crăciun

Licențiat în Drept public și doctor în Științe politice la Sorbona, scriitorul corsican **Norbert Paganelli** (n. 11 aprilie 1954, în Tunis) a debutat la vârsta de nouăsprezece ani, cu volumul de poezie *Soare entropic* (Editura Les paragraphes littéraires, 1973). Este autorul a peste cincisprezece volume de poezie (majoritatea bilingve corsicană/franceză) și a cărții autobiografice *Noratlas. O copilărie între Corsica, Algeria și Paris* (Editura Le bord de l'eau, 2023).

Să reîncepem

Un om de-al locului sunt și nu sunt

Culoarea nopții

Mirosul pietrei

Sunt

Cel pe care l-ați fermecat

În ziua sărbătorii sfinte

Acum vă amintiți

Să știți că alături de mine puri puteți rămâne

Într-una din zile

O să vânăm împreună

Să spunem lucrurilor pe nume

Cu ochii-n patru dacă privim întotdeauna găsim

Pe cine să pedepsim

Iarba ce se naște

Privea uimit

Piatra alb cu negru

Găsită în mijlocul drumului

Cu ochelarii pe vârful nasului o privea

Neînțelegându-și

Gestul

Eul care mergea

Se oprise eul care vorbea tăcuse

Cu ochii în soare

Sufletul pietrei se trezise

Și se plimba prin împrejurimi îngânând un cântec

Din când în când îi scăpa

Un cuvânt

Eul care nu credea a spus *poate*

Și așa m-am regăsit desigur

Cam departe de mine

A trecut prin sat

Pe tine te cunosc

Ești frigul pribeag

Te apropii câteodată

Râzând palme dai

Și raite prin sat

Apa curgătoare

Moștenită de la ai tăi

Îți dă aspectul de umbră

De noapte neatinsă de somn

Nici un susur de râu

Nici un licăr de lumină în capătul ăsta de lume

Cine e oare

Zdrențurosul

Care scrie pe ziduri

Nici fântână și nici măcar frontieră

Denisa Crăciun

peste munți curcubeu
să te înalți aștepți
în spuza frunzei
aprinsă de raza lunii noi
pași noi pe zăpada visată
privești și uiți
neascultarea cuvintelor

*

cel mai mult iubești toamna
când soarele
inundă și templul
de sub scoarță
marginii nu mai are

doar adâncime albastră
pe infinite altare sângele se lasă jertfit
pentru ca tu nedespărțit să fii și să rămâi
rod al rănii mântuitoare

*

slobozite lebedele lunii
lunecă din privire
dincolo de fire
se întunecă
în ele zborul

singure sunt și veghea ți-o duc
în ochiul de somn nîcîcînd umezit

Carmen Tania Grigore

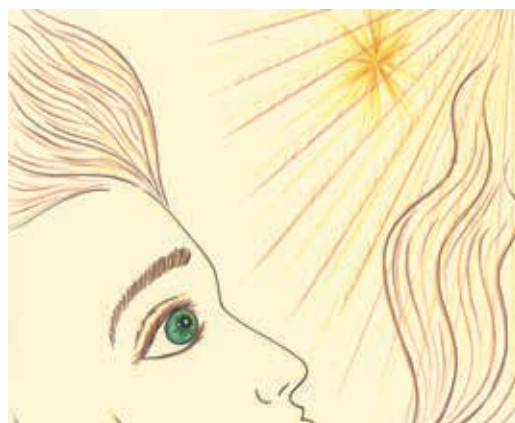
confesiune

uneori tânjesc după
simplitatea tăcerii
pentru a scrie neîntreruptă
despre găsirea puterii
în vulnerabilitate

curajul meu e fragil
ca un glob de cristal
așezat pe marginea
unei mese instabile
un glob în care se reflectă
călătoria, răscrucile
și granițele
pe care le-am trecut
în căutarea înțelegerii

ambiental

noiembrie dă un plus de
consistență singurătății
aerul e dens
miroase a tufănele
mângâiate de brumă
respir ușor
să nu tulbur amintirile
din topul toamnelor
împerecheate cu
numele tău hoinar

Desene de Cosmina
Marcela Oltean

Sonet CXXXVI (O mână de cuvinte)

Cu o mână de cuvinte, adunate cu migală,
Se nasc multe răsărituri, luna cere să răsară.
Când în ele se-mpletește rima ca o floare rară,
Ele cântă melodia tremurândă, ireală.

Când un pumn de versuri calde se așează pe o țară
Iar pe cealaltă se pune o fărâma de petală
Echilibrul îl menține nemurirea ei florală
Iar din strofe se răsfrânge o lumină care zboară.

Când se naște-o poezie stelele se-aliniază
Să primească armonia ritmului divin în ele.
E tăcerea ce grăiește nemurirea printr-o rază,

Se ascunde în terține, uită dorurile grele,
Si-o presară pe catrene cu miresme ce rimează,
Reunind în noi sonete toate gândurile mele.

Sonet CXLII (Fărâma de nemurire)

Fărâma mea de nemurire, constrânsă să trăiască-n lut,
Legată de un fir sumernic, de-un trup ce-n palme se răsfire,
E zâmbetul din viitorul, născut cândva în vechea spiră,
E mărturia unui cântec, zidit în corpul mult prea slut,

Lipsit de zborul printre astre sau de vederea ce respiră
Doar porția servită-n cadre cu iz de gol și disolut.
Nimic nu mă conduce-n veșnic, nu are gust de absolut
Decât cuvântul care cântă pe ramul unui tril de liră.

Doar el mă poartă-n visuri clare, ies din pereții ce mă strâng,
Dizolvă timpul prins în gratii și mă desprind de
pământesc,
Pășesc pe drumul ce ascunde, unde tăcerea paște-n crâng,

Lumina și căldura verde, imensul neînvins, livresc.
Iau rima ce dezleagă cântul unui sonet din pumnul stâng
Și o trăiesc ca pe-o minune, corola unui dor ceresc.

Abonament al scriitorului Romulus Ciofleac
la transportul public, Timișoara, 1936.

Muzerul din Araci în toamna anului 2024

Cătălina Hasotti

Recunoașterea

Ce bine,
nu mai sunt marea băutoare
de cafea
pot de acum să scriu
poeme-n somn
au avantajul că nu-mi mai amintesc
de ridurile
de pe latul frunții
pot de acum
să caut prin noapte
granița între cercul lumii întâmplării
ce se rotește
între bine și rău
și granița orizontului întâmplării
stau sub copacul
din grădina ascunsă
lângă un bărbat
aparent deghizat în spectator
și râd până la plângere
fericită că sunt mai aproape de el
în starea mea de somn

la urma urmelor
în lumea asta
nimic nu e atât de tragic
încât să merite tristețea
la urma urmelor
nu-i prima oară când mă cufund

în somn
cu acea speranță
a trezirii

Înainte de tăcere

Când totul s-a spus
mai bine tu
să nu mai spui nimic
nu-ți mai pune cerneală în pumn
decât dacă o ții cu degetele
strânse bine
vei vedea picături
cum se preling pe mână
se duc pe jos
murdăresc podeaua
așa se va-ntâmpla cu zeci
sute de pumni
iar tu ai să rămâi
din ce în ce mai însetat
ia călimara
golită de cerneală
spal-o și-n pumn strânge
apa limpede de izvor

pre limba călimării
nu vei putea vorbi
dacă nu pui
câteva picături
din pumnul tău
în gâtul ei strâmt
ca gâtul lebedei

Cristina Vișan

SĂ VORBIM / SĂ SCRIM CORECT

Printre tendințele actuale de a deforma și a ambiguiza exprimarea în limba română se observă utilizarea în exces a unor cuvinte și expresii de către Generația Z. După cum se știe, generația Z se referă la cei născuți după 1990 și

se întinde până prin 2000, iar unii specialiști susțin că până prin 2010. Acești tineri sunt foarte mult conectați la noutățile din tehnologie. Dezbaterile sunt încă intense pe această temă. Cele mai multe cuvinte sunt anglicisme, elemente de argou, marcați discursivi și termeni preluați din comunicarea electronică. Specialiști precum prof. Rodica Zafiu și Monica Vasileanu au dezbătut îndelung această problemă în diverse articole, unele fiind rezultatul unor cercetări concrete în rândul tinerilor/studentilor.

Se pare că cel mai utilizat cuvânt de către generația Z este *gen*, de exemplu: „Mă întâlnesc doar

cu cei serioși, *gen* Mihai și Andrei.” În acest enunț cuvântul *gen* e utilizat cu rol comparativ. De asemenea, termenul poate fi folosit cu rol de relativizare, respectiv de atenuare: „Am găsit bluze de bumbac și în. *Gen*.” În ultima situație, cuvântul *gen* intră în structura unui enunț scurt, aproape fără sens, termenul neavând o valoare gramaticală concretă, el mai mult indică o atitudine ce ambiguizează exprimarea. Legătura e mai degrabă cu *like*, termen din limba engleză. Deseori apare structura *ceva de genul* în exprimarea tinerilor, un tic verbal, de umplutură: „M-am gândit să dau la Drept, *ceva de genul*.”

Un alt cuvânt abreviat, *vibe*, preluat din engleză, *vibration*, cu sensul de *stare, impresie, sentiment* este utilizat greșit în vorbirea tinerilor: „Filmul mi-a creat *un vibe* bun!” – o stare; „*Vibe* chatul m-a răscolit!”; „Am avut *un vibe* rău!” – sentiment. Chiar ridicole sunt unele contexte.

Legit, o abreviere a termenului *legitimate* din engleză, ce înseamnă *legal, în conformitate cu regulile* este utilizat incorect cu sensul de *adevărat, într-adevăr, autentic* de către generația Z, mai ales în mediul online, dar și ca termen argotic: „Ce zice ea este *legit*.”, adică *adevărat*; „E *legit* răcit, de aceea nu e aici.”- *chiar*; „Acest site este *legit*.”- *autentic*.

Un fenomen grav întâlnit des în vorbirea adolescenților, inclusiv în rândul elevilor mei de liceu, este traducerea greșită a unor cuvinte din limba engleză și utilizate obsedant și aberant în diferite contexte.

De exemplu, cuvântul *character*, utilizat cu sensul de *personaj dintr-un film, carte, piesă de teatru* e tradus ad litteram și preferat în locul termenului *personaj*: „*Characterul* principal din această nuvelă este Ghiță”; „*Characterul* e prezentat prin mijloace clasice de caracterizare.” Explicația tinerilor e surprinzătoare prin ignoranță: ei vorbesc mai bine engleza decât limba maternă, engleza le este mai familiară.

La fel de forțată e utilizarea cuvântului *misconcepție*, inexistent în limba română. Termenul provine din engleză, *misconception*, având sensul de *idee greșită despre ceva, neînțelegere*. Enunțuri de tipul: „Mi-am format o *misconcepție* despre el.”; „S-a produs o *misconcepție* în situația aceea.” nu poate decât să provoace râsul. De asemenea, celebrul cuvânt *capabilitate*, provenit din franceză, *capabilité*, cu sensul de *însușirea de a fi capabil*, introdus de altfel în DOOM 3, este preferat de elevi în loc de mai vechiul *capacitate*. *Capabilitate* e folosit corect cu sens tehnic, de exemplu în domeniul militar dacă ne referim la *forțe, resurse*. Dar el e utilizat greșit în enunțul: „El are *capabilitatea* de a rezolva problema.” Cuvântul *capacitate* era mai potrivit în acest context, deoarece înseamnă *însușire, abilitate*. Cu toate acestea, tinerii consideră învechit un astfel de cuvânt, *capacitate*, preferând termeni la modă, *capabilitate*, utilizați fără discernământ. Iată cât de puternică poate fi influența unei limbi străine asupra tinerilor, încât să le deformeze exprimarea și, implicit, gândirea!

DESPRE AUTORII CARE SEMNEAZĂ ÎN ACEASTĂ REVISTĂ:

- Gabriela Botici, poet și prozator, Brașov.
- Carmen Mușat Coman, scriitor, publicist, editor, director Editura *Cununi de stele*, București.
- Luminița Cornea, scriitor, critic și istoric literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Denisa Crăciun, poet, traducător de poezie, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov; cercetător asociat la Universitatea Clermont-Auvergne (Franța).
- Gabriel Dragnea, scriitor, redactor-șef adjunct al revistei *Sud*.
- Elena Graure-Manta, artist plastic român, stabilit în Germania.
- Carmen Tania Grigore, poet, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Vasile Grigore, scriitor, redactor-șef al revistei *Sud*, președinte al *Asociației pentru Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu*.
- Cătălina Hașotti, poet și prozator, profesor, Brașov.
- Mihai Marinache, profesor, publicist, președintele *Asociației Cultural-Literare „Panait Cerna”*, Tulcea.
- Adrian Munteanu, poet, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Ion Onuc Nemeș, scriitor, fost director al *Bibliotecii Județene Astra*, Sibiu.
- Nicolae Scurtu, scriitor, istoric literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala București.
- Ionel Simota, poet, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Maria Monica Stoica, scriitor, poet și prozator, *Societatea Scriitorilor Târgovișteni*.
- Mihaela Malea Stroe, scriitor, poet și prozator, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Cristina Vișan, profesor, *Colegiul Național „Mihai Viteazul”*, Sf. Gheorghe.
- Maria Vieru-Ișaeu, cercetător, istoric literar, Chișinău, Republica Moldova.

DIN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE MUZEALĂ DESFĂȘURATE LA CASA MEMORIALĂ „ROMULUS CIOFLEC” DIN ARACI

Revistă editată de Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR) din Sfântu Gheorghe – director Valerii Kavruk. ISSN 2559 – 4753, ISSN-L 2559 – 4753. E-mail: secretariat@mncr.ro

Redacția: Luminița Cornea – redactor-șef; Cristina Felea-Baubec.

Correspondenți din țară și din afara țării: Iurie Colesnic (Chișinău), Vadim Bacinski (Odesa), Cornel Dimovici (Germania), Elena Graure-Manta (Germania), Șerban Teculescu (Paris), Denisa Crăciun (Franța), Ionel Simota (Miercurea-Ciuc).

Tehnoredactare: Zita Horvath. **Tiparul executat la:** Tinta Printing Studio.